

Fond za humanitarno pravo

Dosije:
549. motorizovana brigada
Vojske Jugoslavije

Skraćenice korišćene u tekstu

549. mtbr	549. motorizovana brigada Prištinskog korpusa Vojske Jugoslavije
FHP	Fond za humanitarno pravo
FHP Kosovo	Fond za humanitarno pravo Kosovo
Predmet Milošević	Predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju IT-02-54, <i>Tužilac protiv Slobodana Miloševića</i>
Predmet Milutinović i dr.	Predmet pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju IT-05-87, <i>Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića</i>
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKSJ	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
NATO	Severnoatlantski savez
OMPF	Office on Missing Persons and Forensics (Kancelarija za nestala lica i sudsku medicinu [pri Misiji Ujedinjenih nacija na Kosovu])
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija
srpske snage	Vojska Jugoslavije i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
Predmet Suva Reka	Predmet pred Odeljenjem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu, <i>Radoslav Mitrović i dr.</i> , broj predmeta: K.V. br. 2/2006
ŠTS	šiptarske terorističke snage (uobičajen termin za Oslobodilačku vojsku Kosova u dokumentima Vojske Jugoslavije)
VJ	Vojska Jugoslavije

Dosije: 549. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije

UVOD

Prema podacima FHP i FHP Kosovo, za vreme oružanog sukoba srpskih snaga i OVK, u periodu od 24. marta do 10. juna 1999. godine, na Kosovu je u kampanji nasilja i terora koju su sprovele srpske snage ubijeno ili prisilno nestalo više od 6.200 albanskih civila.¹

3

U ovom dosijeu opisano je delovanje 549. mtbr VJ, a u čijoj su zoni odgovornosti srpske snage ubile više albanskih civila nego u zoni odgovornosti bilo koje druge brigade koja je delovala na Kosovu 1999. godine. U zoni odgovornosti 549. mtbr, koja je obuhvatala opštine Prizren, Đakovica/Gjakovë, Orahovac/Rahovec i Suva Reka/Suharekë, u periodu od 24. marta do 10. juna 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su 2.174 civila kosovskih Albanaca.² Od tog broja, njih 459 pronađeno je u masovnim grobnicama u Srbiji, a 375 se još uvek vode kao nestali.³

Do danas, pred sudovima u Srbiji nije vođen nijedan postupak za utvrđivanje odgovornosti za zločine opisane u ovom dosijeu.

Pravilima međunarodnog krivičnog prava propisana je individualna krivična odgovornost neposrednih izvršilaca zločina, vojnih starešina i političkih lidera koji su naredili izvršenje zločina, ali i princip komandne odgovornosti, prema kojem su odgovorni i pretpostavljeni, koji nisu preduzeli neophodne mere da se izvršenje zločina spreči ili da se počinitelj kazni.

Do sada, pravosudni organi u Srbiji ni u jednom slučaju nisu primenili institut komandne odgovornosti u slučajevima ratnih zločina počinjenih 1990-tih godina, smatrajući da bi time prekršili Ustavom

1 Baza podataka FHP.

2 Baza podataka FHP.

3 Iz masovne grobnice u Batajnici je ekshumirano 429, a iz Perućca 30 civila (Baza podataka FHP).

propisano načelo zakonitosti.⁴ Naime, komandna odgovornost, kao poseban vid krivične odgovornosti, nije bila eksplicitno predviđena Krivičnim zakonom koji je važio 1990-tih godina.⁵ U članu 34 Ustava Srbije koji propisuje načelo zakonitosti navodi se da se niko „ne može oglasiti krivim za delo koje, pre nego što je učinjeno, zakonom ili drugim propisom zasnovanim na zakonu nije bilo predviđeno kao kažnjivo, niti mu se može izreći kazna koja za to delo nije bila predviđena“.

Međutim, ovakav stav nije održiv imajući u vidu da je SFRJ 1978. godine ratifikovala Dopunski protokol (I) uz Ženevske konvencije koji u članovima 86. i 87. jasno predviđa obavezu komandanta da vrši nadzor nad svojim potčinjenima i odgovornost u slučaju neispunavanja te obaveze.⁶

Ratifikacijom je ovaj protokol još tada postao sastavni deo pravnog poretka Srbije.⁷ Na taj način su primenu odredaba dopunskog protokola u unutrašnjem pravnom sistemu tumačili i sudovi u Hrvatskoj i na Kosovu.⁸ Svaki potencijalni argument u prilog nepriznavanja dopunskog protokola kao dela međunarodnog običajnog prava ili njegove suprotnosti sa Ustavom protivreči ustaljenoj praksi sudova u Srbiji koji redovno primenjuju ostale odredbe Dopunskog protokola (I), ali odbijaju da primene članove 86. i 87. koji propisuju komandnu odgovornost.⁹

Takode, Uputstva o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ koja su usvojena 1988. godine, a primenjivala se i u 1990-tim,¹⁰ jasno predviđaju komandnu odgovornost vojnih starešina u članu 21.¹¹

4 Siniša Važić, „Komandna odgovornost - Ka jasnim odgovorima i preciznim stavovima“, *Pravda u tranziciji*, broj 7, str. 1-2, [http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/\(CASOPIS\)/SRP/SRP07/1477.pdf](http://www.tuzilastvorz.org.rs/html_trz/(CASOPIS)/SRP/SRP07/1477.pdf) Pristupljeno: dana 2. oktobra 2012. godine.

4

5 Komandna odgovornost je eksplicitno uvedena Krivičnim zakonikom iz 2005. godine.

6 Dopunski protokol (I) uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba, „Službeni list SFRJ“, Međunarodni ugovori br. 16/1978, čl. 86: „Činjenica da je povredu konvencije ili ovog Protokola izvršio neki potčinjeni ne oslobađa njegove starešine krivične ili disciplinske odgovornosti, već prema slučaju ukoliko su oni znali ili imali informacije koje su im omogućile da zaključue pod okolnostima koje su vladale u to vreme, da je on izvršio ili da će izvršiti takvu povredu i ako nisu preduzeli sve moguće mere u granicama svojih moći da spreče ili suzbiju povredu.“; i čl. 87: „Visoke strane ugovornice i strane u sukobu treba da nalože svakom komandantu kome je poznato da će njegovi potčinjeni ili druga lica pod njegovom kontrolom izvršiti povredu konvencije ili ovog Protokola, da preduzmu mere koje su potrebne da se spreči takva povreda, a ako je povreda konvencije ili ovog Protokola izvršena da pokrenu disciplinski ili kazneni postupak protiv izvršilaca.“

7 Ustav SRJ, čl. 16.

8 Presuda Županijskog suda u Zagrebu, II K-rz-1/06, 30. maj 2008. godine, str. 98; Vrhovni Sud R. Hrvatske, broj: I Kž 1008/08-13, 18. novembar 2009. godine, str. 98; Okružni sud u Prištini/Prishtine, C. Br. 4251/2001, str. 23-24; Okružni Sud u Gnjilanu/Gjilan, predmet Trajković, Presuda, 6. mart 2001. godine.

9 Videti npr. presudu Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu u predmetima *Zvornik I* (12.06.2008. godine), *Suva Reka* (23.04.2009. godine), *Ovčara* (12.03.2009. godine).

10 Naređenje svim jedinicama VJ, str. pov. br. 06/4026-1 od 10. maja 1999. godine (Preuzeto iz: *Vojska Jugoslavije i Kosovo i Metohija 1998-1999, Primena pravila međunarodnog prava oružanih sukoba*, priredio Ivan Marković, Beograd, 2001, str. 15).

11 Uputstvo o primeni pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni vojni list br. 10, 1988. Član 21: „Vojni starešina je lično odgovoran za povredu pravila ratnog prava ako je znao ili je mogao da zna da njemu potčinjene ili druge jedinice ili pojedinci pripremaju izvršenje takvih povreda, pa u vreme kada je još bilo moguće sprečiti njihovo izvršenje ne preduzme mere da se te povrede spreče. Lično je odgovoran i onaj vojni starešina koji zna da su povrede pravila ratnog prava izvršene, a protiv prekršioca ne pokrene disciplinski ili krivični postupak ili, ako nije nadležan za pokretanje postupka, prekršioca ne prijavi nadležnom vojnom starešini.“

Princip komandne odgovornosti prepoznat je i kao pravilo međunarodnog običajnog prava¹², koje obavezuje Srbiju kao potpisnicu Statuta Međunarodnog suda pravde.¹³

Cilj ovog dosijea je da javnosti u Srbiji omogući uvid u podatke o masovnim zločinima nad albanskim civilima u zoni odgovornosti 549. mtbr, te uloži ove jedinice i jednog broja njenih pripadnika u tim zločinima. Podaci se baziraju na izjavama preživelih, očevidaca, pripadnika 549. mtbr, članova porodica žrtava, forenzičkim izveštajima, presudama i transkriptima sa suđenja pred MKSJ, autentičnim vojnim dokumentima koji su izvedeni kao dokazi u postupcima pred MKSJ, medijskoj arhivi i drugim dokumentima.

U prvom delu dosijea navode se osnovni podaci o organizaciji VJ, zoni odgovornosti 549. mtbr, strukturi i brojnosti ove brigade, te učešću pripadnika i oficira 549. mtbr u zločinima nad kosovskim Albanacima. U drugom delu opisano je osam slučajeva masovnih ubistava kosovskih Albanaca koje su srpske snage izvršile u zoni odgovornosti ove brigade. Podaci o starešinama brigade su u trećem delu dosijea.

I Osnovni podaci o 549. mtbr

1. Struktura VJ

VJ je 1999. godine bila podeljena u tri vida: kopnenu vojsku, ratnu mornaricu i ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušnu odbranu.¹⁴

Kopnena vojska je bila podeljena na tri armije: 1. armija (sa štabom u Beogradu), 2. armija (sa štabom u Podgorici) i 3. armija (sa štabom u Nišu). Zona odgovornosti 3. armije obuhvatala je južnu Srbiju, uključujući čitavo Kosovo.¹⁵

Trećoj armiji su bili potčinjeni Prištinski i Niški korpus, kao i vojni okruzi Priština i Niš sa pripadajućim vojnim odsecima.¹⁶

Prištinskom korpusu su bile potčinjene sledeće brigade: 52. artiljerijsko-raketna brigada za protivvazdušnu odbranu, 243. mehanizovana brigada, 125. motorizovana brigada, 58. laka pešadijska brigada, 52. mešovita artiljerijska brigada i 549. mtbr.¹⁷

12 Presuda Pretresnog Veća MKSJ u predmetu *Mucić i dr.* (IT-96-21-T), para. 334, 340.

13 Statut Međunarodnog suda pravde, datum ratifikacije 26.08.1945. godine.

14 Dok. pr. br. P984 (Zakon SRJ o VJ), član 2, predmet *Milutinović i dr.*

15 Ljubiša Stojimirović, dok. pr. br. 4D506 (Izjava svedoka od 2. oktobra 2007. godine), par. 17, 26. oktobar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr.*; dok. pr. br. P950 (Razgovor Vladimira Lazarevića s tužilaštvom), str. 14-15, predmet *Milutinović i dr.*; Aleksandar Vasiljević, dok. pr. br. P2600 (Izjava svedoka od 14. januara 2007. godine), par. 12, predmet *Milutinović i dr.*

16 Ljubiša Stojimirović, 26. oktobar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr.*; Zlatimir Pešić, dok. pr. br. P2502 (Izjava svedoka od 30. januara 2004. godine), par. 6-9, predmet *Milutinović i dr.*; Dok. pr. br. 4D240 (Struktura, raspored i popuna vojno-teritorijalne komponente 3. armije, 14. januar 1999. godine), str. 1, predmet *Milutinović i dr.*

17 Dok. pr. br. 3D1116 (Izveštaj veštaka Radovana Radinovića), str. 15, predmet *Milutinović i dr.*

2. Zona odgovornosti 549. mtbr

U toku 1999. godine 549. mtbr je vršila dejstva na području opština Suva Reka/Suharekë,¹⁸ Orahovac/Rahovec,¹⁹ Prizren²⁰ i Đakovica/Gjakovë.²¹

Zona odgovornosti 549. mtbr bila je različito određena za mirnodopske uslove - do 24. marta 1999. godine, i za ratno stanje - od 24. marta do 26. juna 1999. godine.²²

Božidar Delić, komandant ove brigade 1999. godine, svedočeći u predmetu *Milošević*, opisao je mirnodopsku zonu odgovornosti 549. mtbr, pokazujući njene granice na karti²³: "Na državnoj granici između Savezne Republike Jugoslavije i Republike Albanije je karaula Morina, zatim državnim granicom, znači, do tromeda Savezne Republike Jugoslavije, Republike Albanije i Republike Makedonije, zatim državnim granicom između Republike Makedonije i Savezne Republike Jugoslavije sve do vrha Peskovi na planini Šari/Malet e Sahrrit. Od vrha Peskovi na planini Šari/Malet e Sahrrit, prevoj Prevalac/Prevallac, planina Ošljak, zatim tromeda Žar planina, Bukova glava, zatim istočno od Suve Reke/Suharekë, Rejčevsko brdo, zatim prevoj Dulje/Duhel, Lužnica/Luzhnice i, znači, na severostoku do Klečke/Klecka, znači za oko jedan kilometar, zatim istočno od Mališeva/Malisheve za oko dva kilometra, dolinom, dolinom reke... Do Belog Drima/Drini i Bardhe, zatim dolinom Dečanske bistrice/Bistrica e Deqanit, ovde do Ljumbarde/Lumbardh, sela Ljumbarde/Lumbardh, pored Radonjičkog jezera/Liqeni i Radoniqit, Erečka suka i ponovo karaula Morina na državnoj granici između Savezne Republike Jugoslavije i Republike Albanije."²⁴

Delić je u svom svedočenju opisao i ratnu zonu odgovornosti 549. mtbr "koja je obuhvatala znatno manju površinu od ove koju sam sada pokazao... Znači pored Prizrena/Prizren gde se nalazila komanda moje brigade, znači tu je još, znači, Dragaš/Drageash, Suva Reka/Suharekë, Orahovac/Rahovec,

6

-
- 18 Dok. pr. br. P2000 (Zapovest, 549. motorizovana brigada, 29. mart 1999. godine), predmet *Milutinović i dr*; dok. pr. br. P2002 (Analiza dejstva 549. mtbr, 30. mart [sic] 1999. godine); dok. pr. br. P1981 (Zapovest 549. mtbr, 23. mart 1999. godine), predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P2575 (Ratni dnevnik Lakog artiljerijsko-raketnog diviziona protivvazdušne odbrane 549. mtbr), str. 2, predmet *Milutinović i dr*.
 - 19 Božidar Delić, 6. decembar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P1981 (Zapovest 549. mtbr, 23. mart 1999. godine), predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P1969 (Zapovest Zajedničke komande za KiM, 28. mart 1999. godine), str. 7-8, predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P1995 (Analiza dejstva 549. mtbr, 30. mart 1999. godine), predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P2015 (Zapovest Zajedničke komande za KiM, 23. mart 1999. godine), str. 3, predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P2000 (Zapovest, 549. motorizovana brigada, 29. mart 1999. godine), str. 1-2, predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P2002 (Analiza dejstva 549. mtbr, 30. mart [sic] 1999. godine), predmet *Milutinović i dr*.
 - 20 Dok. pr. br. P2574 (Ratni dnevnik oklopnog bataljona 549. mtbr), str. 1, predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P2575 (Ratni dnevnik Lakog artiljerijsko-raketnog diviziona protivvazdušne odbrane 549. mtbr), str. 2, predmet *Milutinović i dr*.
 - 21 K-90, 29. januar 2007. godine, dok. pr. br. P2652 (Izjava svedoka od 8. decembra 2002. godine), par. 43-44, predmet *Milutinović i dr*.
 - 22 Prema Odluci Savezne vlade SRJ o proglašenju ratnog stanja, E.p.broj 66 od 24.marta 1999. godine, „Službeni list SRJ“, broj 15/1999 i Odluci Savezne skupštine SRJ o prestanku ratnog stanja, AS broj 210 od 24. juna 1999. godine „Službeni list SRJ“, broj 44/1999.
 - 23 Karta Kosova na kojoj su prikazane zone odgovornosti brigada OVK i VJ, dok. pr. br. P1099, i Radna karta komandanta 549. mtbr, 9. april 1999. godine, 5D1332, predmet *Milutinović i dr*.
 - 24 Božidar Delić, 21. jun 2005, predmet *Milošević*.

Đakovica/Gjakovë. S tim da je u Đakovici/Gjakovë locirana i druga jedna brigada²⁵, tako da, što se tiče nadležnosti nad Đakovicom/Gjakovë, ja od 1997. godine nisam imao nadležnosti, iako se ona nalazila u mojoj zoni.²⁶

3. Sastav i brojnost 549. mtbr

549. mtbr je 1999. godine imala sledeće organe i jedinice: komandanta, štab, pomoćnika komandanta za moral, organ bezbednosti, organ za pozadinu, tri motorizovana bataljona, zatim oklopni bataljon, haubički divizion 122 milimetra, mešoviti protivoklopni divizion, laki divizion protivvazdušne odbrane (PVO) i inženjerski bataljon.²⁷

Prema svedočenju Božidara Delića u predmetu *Milošević*, njemu su bile pretpotčinjene sledeće jedinice: "PVO 40 milimetara 'Bofors', Vojni odsek Prizren sa svoja dva vojno-teritorijalna odreda, 108. i 68, zatim 354. odred 354. brigade, 55. granični bataljon, Treća četa iz 53. graničnog bataljona, dve samohodne baterije 128 milimetara 'Oganj' i jedna baterija 155 milimetara iz korpusne, znači, artiljerijske brigade."²⁸ 549. mtbr je raspolagala 31 tenkom.²⁹

Brigada je imala preko 14.000 ljudi i bila je ojačana delom sastava iz Prištinskog korpusa.³⁰

Delić je u svom svedočenju u predmetu *Milutinović i dr.* rekao da je u 549. motorizovanoj brigadi bilo i "više stotina" dobrovoljaca, koji su bili raznih nacionalnosti, uključujući rusku i ukrajinsku, i raspoređeni u razne jedinice 549. mtbr.³¹

S obzirom na vojnu snagu i operacije u kojima je učestvovao, najznačajniji bataljon u okviru 549. mtbr bio je 2. motorizovani bataljon čiji je komandant bio Vlatko Vuković. Bataljon je u mirnodopskim uslovima bio stacioniran u garnizonu Đakovica/Gjakovë, u kasarni "Devet Jugovića". Svedočeći u predmetu *Milošević*, Vuković je opisao zonu odgovornosti 2. motorizovanog bataljona: "Sa zapada bila je oivičena rekom Belaja, prevoj Čafa Vanes/Qafa e Thanës, sa juga državnom granicom od prevoja Čafa Vanes do Paštrika/Pashtrik... na istoku, od planine Paštrik/Pashtrik do reke Beli Drim/Drini i Bardhe i na severu rekama Beli Drim/Drini i Bardhe, reka Erenik/Ereniku."³² On je naglasio da je bataljon na početku oružanog sukoba na Kosovu imao oko 1.600, a ubrzo 2.500 dobro obučanih i uvežbanih vojnika, ali da su po planovima angažovali samo neke manje jedinice i borbenu grupu do 10%, što znači do 250, odnosno 160 pripadnika.³³

25 Reč je o 52. artiljerijsko-raketnoj brigadi protivvazdušne odbrane (PVO), čija je komanda bila u Đakovici/Gjakovë, a njen komandant, pukovnik Miloš Došan, bio je ujedno i komandant garnizona Đakovica/Gjakovë.

26 Božidar Delić, 21. jun 2005, predmet *Milošević*.

27 Božidar Delić, 7. jul 2005, predmet *Milošević*.

28 Božidar Delić, 7. jul 2005, predmet *Milošević*.

29 Božidar Delić, 20. septembar 2005, predmet *Milošević*.

30 „Vojska Jugoslavije u odbrani od agresije NATO 1999“, Knjiga druga, Klub generala i admirala Vojske Srbije, str. 287.

31 Božidar Delić, 5. decembar 2007, predmet *Milutinović i dr.*; Fotografija Božidara Delića i ruskih dobrovoljaca Dimjana-Dime i Alberta (sa povezom na oku) od 17. jula 2000. godine; Dok. pr. br. P3040 (Ocena i mišljenje Božidara Delića o radu Balana Dimjana), predmet *Milutinović i dr.*

32 Vlatko Vuković, 26. oktobar 2005, predmet *Milošević*.

33 Vlatko Vuković, 9. novembar 2005, predmet *Milošević*.

Ovaj bataljon je 14. juna 1999. godine napustio Kosovo i predислоciran je u Medveđu. Ukupni gubici bataljona u periodu maj 1998. - jun 1999. godine bili su: 15 poginulih i 53 ranjenih.³⁴

Čete i vodovi Pozadinskog bataljona, koji nije bio namenjen za vođenje oružanih borbi, već da se stara o snabdevanju ostalih jedinica 549. mtbr potrebnim naoružanjem, municijom, pogonskim i drugim sredstvima, u više navrata uključivane su u borbene akcije.³⁵ Komandant Pozadinskog bataljona je bio Pavle Gavrilović.³⁶

Na osnovu svedočenja Božidara Delića i drugih pripadnika 549. mtbr u predmetima *Milošević, Milutinović i dr. i Suva Reka*, kao i dokumenata VJ, proizlazi da je 549. mtbr izvodila borbene akcije, po pravilu, svojim borbenim grupama. Podaci o organizaciji i aktivnostima borbenih grupa u periodu 24. mart – 10. jun 1999. godine su fragmentarni i iz njih proizlazi da su neke borbene grupe bile formirane *ad hoc* za potrebe pojedinih vojnih akcija, kao i da su menjale svoje položaje zavisno od toga gde je trebalo izvoditi vojne akcije.

Borbena grupa 1³⁷ je delovala u okolini Suve Reke/Suharekë a najčešće ju je predvodio Uroš Nikolić.³⁸

Borbena grupa 2 je bila sastavljena od jednog dela 2. motorizovanog bataljona. Jedan deo ove borbene grupe nalazio se u Šulanima, 10-tak km jugozapadno od Đakovice/Gjakovë, a drugi deo u kasarni u Đakovici/Gjakovë. Vlatko Vuković, komandant 2. motorizovanog bataljona, predvodio je i Borbeni grupu 2.³⁹ Vuković je posvedočio da je ova borbena grupa “vršila dubinsko obezbeđenje državne granice u cilju sprečavanja delovanja ŠTS i ilegalnog ubacivanja oružja i opreme iz Albanije na prostor Kosova. Takođe je delom snaga obezbeđivala komunikaciju Đakovica/Gjakovë - Ponoševac/Ponoshec radi nesmetanog snabdevanja karaula.”⁴⁰ Dodao je i da su redovnu kontrolu organa na terenu i Borbene grupe 2 vršili komanda 549. mtbr i komanda Prištinskog korpusa, posebno sa isturenog komandnog mesta u Đakovici/Gjakovë.⁴¹

8

Komandno mesto Borbene grupe 3 bilo je u selu Damjane/Damjan (opština Đakovica/Gjakovë).⁴² Borbeni grupu 3 je predvodio Radivoj Paravinja,⁴³ ali ju je povremeno predvodio i Zlatko Odak. Vlatko Vuković, svedočeci u predmetu *Milošević*, objasnio je i da je početkom NATO bombardovanja SRJ “u organski sastav jedinice [2. motorizovanog bataljona] vraćena jedna četa koja je

34 Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 111, predmet *Milutinović i dr.*

35 Videti Deo II, 5. Trnje/Ternje.

36 Božidar Delić, 30. jun 2005, predmet *Milošević*.

37 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

38 Božidar Delić, 5. jul 2005, predmet *Milošević*; Uroš Nikolić je bio i komandant 1. motorizovanog bataljona - Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

39 Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

40 Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 6, predmet *Milutinović i dr.*

41 Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 10, predmet *Milutinović i dr.*

42 Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 16, predmet *Milutinović i dr.*

43 Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

ranije sačinjavala i oformljavala Borbenu grupu 3.”⁴⁴

Borbena grupa 4, dana 22. maja 1999. godine, nalazila se na položajima u rejonu Ovčarska farma - selo Buzec - Mejdan.⁴⁵

Borbena grupa 5, od 25. do 27. marta 1999. godine, dejstvovala je od Suve Reke/Suharekë prema selu Studenčani/Studenčan (opština Suva Reka/Suharekë), u zahvatu lokalnog puta, “radi... spajanja sa snagama Borbene grupe 6 i... otvaranja te komunikacije.”⁴⁶ Borbenu grupu 5 je predvodio Stojan Konjikovac. Borbena grupa je brojala 180 ljudi i posedovala je tri tenka, jednu samohodku, dve prage i vod minobacača 120 mm sa dva minobacača.⁴⁷

Od 25. do 27. marta 1999. godine, Vladimir Stoilković, načelnik Štaba 549. mtbr, bio je i komandant novoformirane Borbene grupe 7, koja je delovala između Borbene grupe 6 i Borbene grupe 2, u širem rejonu Velike Hoče/Hoca i Madhe (opština Orahovac/Rahovec).⁴⁸

Predsednik SRJ Slobodan Milošević odlikovao je 549. mtbr Ordenom narodnog heroja za herojsku odbranu zemlje.⁴⁹

4. Učešće 549. mtbr u zločinima

U periodu 1998-1999. godine, samostalno ili u sadejstvu sa drugim jedinicama MUP i VJ, 549. mtbr pod komandom Božidara Delića, delovala je kao vatrena podrška i priprema za upad srpskih snaga u albanska sela na Kosovu, u kojima su izvršena brojna masovna ubistva albanskih civila, pljačke i uništavanje imovine.

U ovom dosijeu opisano je osam najmasovnijih zločina, počinjenih krajem marta i u aprilu 1999. godine koji pokazuju i *modus operandi* srpskih snaga u zoni odgovornosti 549. mtbr, koji se ogledao u sledećem - u ranim jutarnjim satima 549. mtbr bi granatirala sela naseljena pretežno Albancima, nakon čega bi pripadnici MUP-a i 549. mtbr ulazili u selo, okupljali kosovske Albance, razdvajali žene od muškaraca, potom žene, decu i starije muškarce proterivali u Albaniju, palili albanske kuće, a ostale muškarce ubijali. Međutim, od ovog osnovnog načina delovanja srpskih snaga, postoje i značajni izuzeci u kojima su pripadnici MUP i 549. mtbr ubili i veći broj žena i dece.

Najviše rangirani komandanti VJ iz vremena 1999. godine – Dragoljub Ojdanić, Nebojša Pavković i Vladimir Lazarević, kao i tadašnji potpredsednik Vlade SRJ zadužen za Kosovo Nikola Šainović, i policijski generali Sreten Lukić i Vlastimir Đorđević, osuđeni su prvostepenim presudama MKSJ upravo zbog masovnih ubistava i drugih akata nasilja koje su brigade VJ i jedinice MUP vršile nad

44 Vlatko Vuković, 27. oktobar 2005, predmet *Milošević*.

45 Dok. pr. br. P925, Ratni dnevnik 549. mtbr, zapisano za dan 22. maj 1999. godine, predmet *Milutinović i dr.*

46 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

47 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*; Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

48 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

49 „Vojska Jugoslavije u odbrani od agresije NATO 1999“, Knjiga treća, Klub generala i admirala Vojske Srbije, str. 228.

kosovskim Albancima u toku 1999. godine u zoni odgovornosti 549. mtbr.⁵⁰

Generali Ojdanić, Pavković i Lazarević osuđeni su za ubistva, deportacije, prisilno premeštanje, seksualna zlostavljanja, bezobzirna razaranja i nanošenje štete verskim objektima, kao i progone na nacionalnoj osnovi, koja su bila u okviru zajedničkog cilja da se promeni etnička ravnoteža na Kosovu kako bi vlasti SRJ i Srbije obezbedile dalju kontrolu nad pokrajinom. Zajednički cilj su sproveli posredstvom snaga MUP i VJ.⁵¹ Kada je reč o masovnim ubistvima u kojima su učestvovali pripadnici 549. mtbr, nijedan pripadnik ove brigade - bilo neposredni izvršioци ubistava, bilo starešine iz 549. mtbr - nije krivično odgovarao ni za jedno od masovnih ubistava.⁵²

U svojim svedočenjima pred MKSJ, Božidar Delić i druge starešine 549. mtbr su tvrdili da nemaju saznanja o masovnim ubistvima kosovskih Albanaca u zoni odgovornosti 549. mtbr opisanim u ovom dosijeu.

Pretrsko veće u predmetu *Milutinović i dr*, pred kojim su svedočili Božidar Delić kao i još dvojica starešina iz 549. mtbr,⁵³ više puta je u svojoj presudi njihova svedočenja o masovnim ubistvima u zoni odgovornosti 549. mtbr ocenilo izrazima “neverodostojno”, “neuverljivo”, “pouzdanost se mora dovesti u pitanje” i “neubedljivo i nepouzđano”.⁵⁴

O svojoj formalnoj ulozi i odgovornosti koju je imao tokom rata na Kosovu, Delić je govorio u više navrata javno:

“Ja znam šta se dešavalo u mojoj zoni odgovornosti”⁵⁵,

10

50 Presuda MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, koja će se pominjati u daljem tekstu je presuda Pretresnog veća koja je prvostepena i nepravnosnažna, a žalbeni postupak je u toku. Valja napomenuti i da će Žalbeno veće MKSJ preispitati utvrđeno činjenično stanje samo ako zaključi da činjenično stanje kakvo je utvrdilo Pretresno veće ne bi mogao da utvrdi „nijedan razuman presuditelj o činjenicama“ (Drugostepena presuda u predmetima: *Tadić*, par. 64; *Furundžija*, par. 37; *Aleksovski*, par. 63; *Čelebići*, par. 434-435). Takođe, Optužnica Tužilaštva MKSJ protiv Milutinovića i dr. nije obuhvatila sve zločine koje su srpske snage izvršile na Kosovu protiv kosovskih Albanaca u periodu 1. januar – 20. jun 1999. godine već samo određeni broj zločina koji je po Tužilaštvu bio dovoljan za dokazivanje pojedinih tačaka optužbe – deportacija, druga nehumana dela (prisilno premeštanje), ubistvo i progoni.

51 Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, Tom 3 od 4, str. 271-273, 347-349, 407-409; Sažetak Presude Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, 26. februar 2009. godine, str. 7.

52 Pretresno veće MKSJ je osudilo na zatvorsku kaznu u trajanju od 15 godina Vladimira Lazarevića, komandanta Prištinskog korpusa i neposredno pretpostavljenog komandanta Božidara Delića, zbog pomaganja i podržavanja deportacija i prisilnog premeštanja kosovskih Albanaca. Komandant 3. armije bio je Nebojša Pavković koga je Pretresno veće MKSJ osudilo na zatvorsku kaznu u trajanju od 22 godine jer je kao učesnik udruženog zločinačkog poduhvata nameravao da prisilno raseli deo kosovskog albanskog stanovništva i tu je nameru delio s drugim članovima udruženog zločinačkog poduhvata, čiji je cilj bio prisilno raseljavanje kosovskih Albanaca i njihova deportacija sa Kosova kako bi se zadržala kontrola SRJ i Srbije nad Kosovom. Načelnik Generalštaba VJ u vreme NATO bombardovanja SRJ bio je Dragoljub Ojdanić koga je Pretresno veće MKSJ osudilo na zatvorsku kaznu u trajanju od 15 godina zbog pomaganja i podržavanja deportacija i prisilnog premeštanja kosovskih Albanaca (Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, Tom 3 od 4, par. 627-628, 781-782, 930).

53 Vlatko Vuković, komandant 2. motorizovanog bataljona i Pavle Gavrilović, komandant Pozadinskog bataljona.

54 Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, Tom 2 od 4, par. 333, 380, 432 i 470.

55 Božidar Delić, 18. jul 2005, predmet *Milošević*.

“Ja sam uvek bio na borbenoj liniji.”⁵⁶

U izjavi za emisiju Produkcijske grupe Mreža, on je rekao: “Za sve što se dešavalo u mojoj jedinici ili u mojoj zoni odgovornosti, odgovoran sam isključivo ja, i za svakog svog vojnika i za svakog starešinu. Dešavale su se određene stvari. Ja sam u toku '98. i posebno u toku '99. godine potpisao 300 krivičnih prijava za moje starešine i vojnike.”⁵⁷

Nijedna od krivičnih prijava koje je potpisao general Delić, nije se odnosila na masovna ubistva koja su u njegovoj zoni odgovornosti počinili pripadnici 549. mtbr i MUP. Prema Delićevoj tvrdnji, tokom 1998. i 1999. godine vojnici iz 549. mtbr, ubili su ukupno osam albanskih civila.⁵⁸

II Dokumentovane operacije 549. mtbr

1. **Bela Crkva/Bellacërkë** - u periodu 25-28. mart 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su 65 albanskih civila u ovom selu.

Selo Bela Crkva/Bellacërkë, sada Fortesë, opština Orahovac/Rahovec, nalazi se u blizini glavnog puta Prizren – Đakovica/Gjakovë.

1.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenja oficira VJ

Zajednička komanda za Kosovo i Metohiju izdala je jedinicama Prištinskog korpusa, 23. marta 1999. godine, “Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša”, u kojoj se kao zadatak 549. mtbr određuje “sa kružne osnovice u sadejstvu VJ i MUP izvršiti obuhvatni napad na pravcu: s.**Bela Crkva** - s.Mala Hoča - s.Velika Kruša.”⁵⁹

Na osnovu ove zapovesti Zajedničke komande, komandant 549. mtbr Božidar Delić je 23. marta 1999. godine izdao “Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije”, u kojoj je izdao zadatak Borbenoj grupi 2, da u saradnji sa 4. četom Posebnih jedinica policija Đakovica, “energičnim napadom izvrši[ti] pretres s. **Bela Crkva**, izbijanje na liniju Brnjača.”⁶⁰ Delić i komandant 2. motorizovanog bataljona Vlatko Vuković, svedočeci u predmetu *Milutinović i dr*, naveli su da su sa svojim jedinicama, 25. marta 1999. godine prošli kroz Belu Crkvu/Bellacërkë, ali da VJ nije preduzimala bilo kakva dejstva u selu u tom periodu.⁶¹

Svedočeci u predmetu *Milošević*, Delić je izjavio: “Moja jedinica je u Beloj Crkvi/Bellacërkë bila samo

56 Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

57 Izjava Božidara Delića data PG Mreži u februaru 2012. godine, <http://www.youtube.com/watch?v=rj1GPyhKGos&list=UUKDo30nD-0KCYs8DVIDd-eg&index=8&feature=plcp> Pristupljeno dana: 12. juna 2012. godine.

58 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

59 Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, dok. pr. br. P2015, str. 3, predmet *Milutinović i dr*;

60 Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije, P1981, str. 3, predmet *Milutinović i dr*.

61 Božidar Delić, 29. novembar 2007, 4. decembar 2007, predmet *Milutinović i dr*; Vlatko Vuković, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), para. 21, predmet *Milutinović i dr*.

25. znači, marta. Posle toga je produžila dejstva na drugim pravcima. Ja sam kroz Belu Crkvu/Bellacërkë prolazio i sledećih dana... sve do 4. aprila”, a na Miloševićevo pitanje: “Da li ste i tih narednih dana zapazili bilo kakve promene tamo ili bilo šta da se dešavalo u Beloj Crkvi/Bellacërkë?”, Delić je odgovorio: “Što se mene tiče, znači, sasvim je bilo, mislim, normalno sam prošao kao i prvog dana, ništa primetio nisam.”⁶² Suprotno tome, u Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona 549. mtbr, za 25. mart, zapisano je: „Blokirana su i očišćena sela **Bela Crkva**, Celina, Nogavac i deo V. Kruše.”⁶³ Vuković je dodao i da VJ nije vršila pretres sela, pošto je to već bio uradio 23. odred Posebnih jedinica policije Đakovica,⁶⁴ kao i da je ubeđen da nije bilo ubistava Albanaca u Beloj Crkvi/Bellacërkë jer je on tada bio na tom području.⁶⁵

U “Analizi dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka – Orahovac”, od 30. marta 1999. godine, navodi se da je “izvršen snažan prodor snaga 23. Odred Posebnih jedinica policije sa pravca Bele Crkve i Brnjače ka s. Celina, M. Hoča.”⁶⁶

1.2 Izjave očevidaca

Prema izjavama stanovnika sela Isufa Zhuniqija i Sabri Popaja, 25. marta 1999. godine, oko 03:30 sati, pripadnici srpskih snaga, uz pratnju tenkova, ušli su u selo. Pola sata kasnije, oni su otvorili vatru pucajući iznad krovova kuća, što je Zhuniqi protumačio kao upozorenje meštanima da napuste selo, kako su oni mahom i učinili. Više stotina stanovnika Bele Crkve/Bellacërkë, među kojima je bilo i mnogo maloletnih lica, pobjegli su i skrivali se na više skrovitih mesta u koritu potoka Belaja/Lumi i Bellajes.⁶⁷

12

Tog jutra, dok se nalazio u koritu potoka Belaja/Lumi i Bellajes, Sabri Popaj je čuo rafalne pucnje iz pravca donjeg toka potoka prema asfaltnom putu. S mesta na kojem se krio, udaljenog oko 120 metara, Sabri Popaj je video da se policajci približavaju grupi od 13 albanskih civila koje je poznavao. Čuo je kako policajci viču na njih: “Jebaćemo vam mater” i “Tražite sada da vam NATO pomogne.” Zatim su na te ljude otvorili vatru iz automata.⁶⁸ Tom prilikom su ubili pet članova porodice Zhuniqi (Çlirim, Lumturije, Dhurata, Dardane i Dardan) i sedam članova porodice Spahiu (Xhemajl, Qamile, Fiqirije, Ilirijana, Marigona, Labinot i Lirim). Streljanje je preživeo četvorogodišnji Skodran Zhuniqi.⁶⁹

62 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*; Dok. pr. br. P98, Uporedni snimak Bele Crkve/Bellacërkë 11. marta i 4. aprila 1999. godine koji pokazuju razmere uništenja objekata u selu, predmet *Milutinović i dr.*

63 Ratni dnevnik 2. motorizovanog bataljona, dok. pr. br. D322, predmet *Milošević*; Vuković je osporavao istinitost ove beleške u Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona tvrdeći da je njegov zamenik „praktično prepisao“ tekst iz Zapovesti za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, koju je donela Zajednička komanda za KiM dana 23. marta 1999. godine (dok. pr. br. P2015), predmet *Milutinović i dr.* (Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, predmet *Milutinović i dr.*)

64 Vlatko Vuković, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 21, predmet *Milutinović i dr.*; Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, predmet *Milutinović i dr.*

65 Vlatko Vuković, 30. januara 2008. godine, predmet *Milutinović i dr.*

66 Analiza dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka – Orahovac, dok. pr. br. P1995, predmet *Milutinović i dr.*

67 Izjava Isufa Zhuniqija data FHP; Izjava Sabrija Popaja data FHP.

68 Sabri Popaj, dok. pr. br. P2446 (Izjava svedoka od 14. juna 1999. godine), str. 4, 1. novembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; Sabri Popaj, dok. pr. br. P2446 (Izjava svedoka od 14. juna 1999. godine), str. 4, predmet *Milutinović i dr.*

69 Izjava Sabri Popaja data FHP, str. 1.

Oko 09:00 časova, više pripadnika srpskih snaga pronašli su i opkolili Albance koji su se skrivali u koritu potoka Belaja/Lumi i Bellajes. Jednu veću grupu pronašli su u koritu potoka Belaja/Lumi i Bellajes, ispod železničkog mosta na pruzi koja povezuje selo Zrze/Xerxhe sa Prizrenom/Prizren, prema selu Rogovo/Rogove, nedaleko od glavnog puta Prizren - Đakovica/Gjakovë. Naterali su ih da skinu svu odeću i ostanu samo u donjem vešu. Nasilno su odvojili muškarce od žena i dece. Pretukli su ih i opljačkali im novac, nakit, ručne časovnike. Svima su oduzeli lična dokumenta i druge identifikacione isprave i pocepali ih.⁷⁰ Glavni među policajcima je ženama i deci rekao da idu duž železničke pruge u pravcu Zrza/Xerxhe.⁷¹ Prema rečima Isufa Zhuniqija: „...jedan od uniformisanih lica snažno [je] udario puškom i oborio Shendeta Popaja (18) [sina Sabri Popaja]... Zatim ga je zgazio i držao na zemlji. Reagovao je doktor Nesim Popaj [Sabrijević brat] rekavši 'pustite dečka, on nije kriv...' Istog trenutka jedan od uniformisanih ljudi koji je bio krupan i dosta visok, imao karakteristično izbačenu vilicu, svojih 30-tih godina, ispalio je rafal iz automatske puške i prvo ubio doktora Nesima Popaja a potom i Shendeta Popaja. Mi smo odmah legli pored kanala a rafali nisu prestajali. Neki su pokušali da beže, ali su odmah ubijeni. Ja se nisam pomerao, međutim zakačio me jedan metal na predelu gornjeg dela moje desne ruke. Dok sam ležeći krvario na mene su pala tela tri ubijena muškarca. Nakon prestanka rafalne pucnjave i male pauze čuo sam više pojedinačnih pucnjava. Nisam mogao videti ko i zašto to čini, ali sam pretpostavio da su pucali na mrtve da nekim slučajem neko ne ostane živ.“⁷²

Istog dana, oko 11:00 časova, dve žene, F.P. i Z.P, otišle su do potoka gde su bili zadržani muškarci iz njihovog sela. Prema tvrdnji F.P, nakon što su se uverile da kod potoka više nema pripadnika srpskih snaga, one su se „približile i videle smo puno ubijenih ali bilo ih je i ranjenih. Nakon toga odmah smo se vratile u Zrze/Xrxe i javili nekim ženama iz našeg sela i zajedno sa Abaz Kryeziu, Nexhide, Nasibe Popaj kao i Fidaije Zhuniqi da opet odemo u to polje i da povučemo ranjene sa tog polja. U tom polju videla sam oko 70 muškaraca i dva moja ubijena sina - Shendeta i Agona, kao i devere Nazmi i Nesim Popaj a deverov sin Alban Popaj bio je ranjen. Mi smo onda povukli ranjene Albana Popaja, Hysnija Popaja, Defrima i Jetona Zhuniqija, Feima Popaja kao i Sefera Popaja i ubacili smo ih u traktor Abaza Kryeziua i odvezli smo ih u Zrze/Xrxe. U tom polju ja sam videla moje sinove ubijene, Shendeta i Agona, a nisam mogla ni da ih pomerim.“⁷³

Sve ubijene, među njima i svoja dva sina - sahranio je, 26. i 27. marta 1999. godine, Sabri Popaj, sa više drugih Albanaca, među kojima i nekoliko boraca OVK. Sahrani su ih na njivi, u jednom dužem rovu i na drugim mestima, nedaleko od mesta gde su ubijeni.⁷⁴

Posle masakra u koritu potoka Belaja/Lumi i Bellajes srpske snage su se smestile u Belu Crkvu/Bellacërkë u “[kuće] koje nisu oštetili i u njima ostali sve do 28. marta 1999. godine. Za to vreme oni su pljačkali imovinu i palili preostale kuće i ubijali ljude. Tako su u [svojim] kućama bili spaljeni bračni par Morina Zuhra i Mustafa i invalid bez jedne noge Zhuniqi Muhamet.”⁷⁵

70 Izjava Isufa Zhuniqija data FHP, str. 1.

71 Isuf Zhuniqi, dok. pr. br. P2331 (Izjava svedoka od 4. maja 1999. godine), str. 4, predmet *Milutinović i dr.*

72 Izjava Isufa Zhuniqija data FHP.

73 Izjava F.P. data FHP.

74 Izjava Sabri Popaja data FHP; Izjava F.P. data FHP.

75 Izjava Sabri Popaja data FHP.

Dana 28. marta 1999. godine, na muslimanski praznik Bajram, džamije u Celini/Celinë, Beloj Crkvi/Bellacërkë i Rogovu/Rogovë dignute su u vazduh.⁷⁶

Od 29. juna do 3. jula 1999. godine, tim Odseka za sudsku medicinu i nauku Univerziteta u Glazgovu [Škotska] izvršio je 54 *post mortem* pregleda, koji su obuhvatali 42 identifikovane žrtve i 12 neidentifikovanih žrtava ubijenih u Beloj Crkvi/Bellacërkë. Od 54 ekshumirane žrtve, 47 su bili muškarci (uključujući tri deteta), a žena je bilo sedam (uključujući četiri deteta).⁷⁷

1.3 Konstatacije iz presude Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*

“Veće [...] konstatuje da su VJ i MUP [...] izveli jednu akciju na području Bele Crkve. Veće prihvata vrlo detaljno i dosledno svedočenje očevidaca tih događaja, Zhuniqija i Popaja. Delić, Vuković i svedok SD1 potvrđuju prisustvo VJ i MUP u Beloj Crkvi i njenoj okolini u to vreme, ali negiraju konkretne događaje koje su opisali očevidci. Zbog načelnog negiranja da su videli bilo koji događaj u selu ili učestvovali u njemu, iako priznaju da su u to vreme bili na tom području, i Delićeva i Vukovićeva pouzdanost mora se dovesti u pitanje, pa Pretresno veće, prema tome, ne može da se osloni na njihove iskaze u vezi s tim događajima. Veće stoga konstatuje da su 25. marta 1999. godine tenkovi VJ ušli u Belu Crkvu i da su snage VJ i MUP počele da pucaju na selo, nateravši stanovnike da beže. Stotine seljana pobile su duž potoka Belaja.

Snage MUP su u potoku ubile najmanje 10 ljudi, uključujući žene i decu, a pritom su vikali i vređali ih. Jedno dvogodišnje dete je preživelo taj incident...

14

Policajci su zatim naredili ostalim seljanima u koritu potoka da se podele u tri grupe, tako da u jednoj budu žene i deca, a u druge dve svi muškarci koji su stajali na obali s obe strane mosta i potoka. Policajci su naredili ženama i deci da idu u pravcu Zrza. Jedan lekar iz Bele Crkve obratio se vodi te grupe policajaca, pa su na njega pucali i ubili ga, kao i njegovog sinovca. Muškarcima su zatim oduzeli stvari od vrednosti i naterali ih da uđu u potok, gde su pobijeni iz vatrenog oružja. Pretresno veće konstatuje da su u tom incidentu ubijena najmanje 42 muškarca, i to: Abdullah Begaj, Murat Berisha, Fadil Gashi, Musa Morina, Alban Popaj, Agon Popaj, Abdullah Popaj, Bedrush Popaj, Belul Popaj, Ethem Popaj, Hazer Popaj, Hysni Popaj, Isuf Popaj, Kreshnik Popaj, Lindrit Popaj, Mehmet Popaj, Mersel Popaj, Nazmi Popaj, Nisim Popaj, Rustem Popaj, Sahid Popaj, Shendet Popaj, Vehap Popaj, Xhavit Popaj, Abein Zhuniqi, Bajram Zhuniqi, Bilall Zhuniqi, Destan Zhuniqi, Eshref Zhuniqi, Fatos Zhuniqi, Labi-not Zhuniqi, Ibrahim Zhuniqi, Kasim Zhuniqi, Muhammet Zhuniqi, Muharrem Zhuniqi, Qamil Zhuniqi, Qemal Zhuniqi, Reshit Zhuniqi, Shemsi Zhuniqi, Ardian Fetoshi, Fatimir Fetoshi i Hysni Fetoshi. Policajci su blizu potoka ubili još sedmoricu: Irfana Popaja, Sedata Popaja, Agima Zhuniqija, Hysnija Zhuniqija, Mediija Zhuniqija, Hajrullu Begua i Halima Fetoshija. Shodno tome, na osnovu forenzičkih i drugih dokaza koji se odnose na događaje u Beloj Crkvi [...], Veće konstatuje da su snage MUP 25. marta 1999. godine na tom mestu pobile 59 ljudi.⁷⁸

76 Fotografije uništenih džamija u Beloj Crkvi/Bellacërkë i Celini/Celinë, P1774 i P1800, predmet *Milutinović i dr.*; Sabri Popaj, 1. novembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

77 Dok. pr. br. P1809 (Eric Baccard, *Sinteza izveštaja*), str. 15, 28, predmet *Milutinović i dr.*; Eric Baccard, 19. februar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr.*

78 Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*, Tom 2 od 4, par. 380-382.

2. **Celina/Celinë** - u periodu 25-28. mart 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su 81 albanskog civila u ovom selu.

Selo Celina/Celinë se nalazi u južnom delu opštine Orahovac/Rahovec.⁷⁹

2.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenja oficira VJ

Zajednička komanda za Kosovo i Metohiju izdala je jedinicama Prištinskog korpusa, 23. marta 1999. godine, "Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša", u kojoj se određuje bliži zadatak 549. mtbr - "razbiti i uništiti ŠTS u rejonu: s.**Celina**, s.Velika Kruša, s.Mala Kruša, s.Pirane, s. Zojić, s. Medvedce."⁸⁰

Na osnovu ove zapovesti Zajedničke komande, komandant 549. mtbr Božidar Delić je 23. marta 1999. godine izdao "Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije", u kojoj izdaje zadatak Borbenoj grupi 2, da u saradnji sa 4. četom Posebnih jedinica policije Đakovica, "energičnim napadom izvrši[ti] pretres s. Bela Crkva, izbijanje na liniju Brnjača, Kosa brod tt. 432, tt. 440 i u sadejstvu sa snagama u blokadi uništenje ŠTS u s.**Celine** i s.Nogavac..."⁸¹

U Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona, za taj isti dan, zapisano je: „Blokirana su i očišćena sela Bela Crkva, **Celina**, Nogavac i deo V. Kruše."⁸²

U "Analizi dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka – Orahovac", od 30. marta 1999. godine, navodi se da je "izvršen snažan prodor snaga 23. Odreda Posebnih jedinica policije sa pravca Bele Crkve i Brnjače ka s. **Celina**, M. Hoča..."⁸³

Svedočeci u predmetu *Milutinović i dr*, Delić je negirao da su njegove jedinice opkolile ili granatirale Celinu/Celinë. Dodao je i da su 25. marta policijske snage neutralisale OVK u selu, a da su njegove jedinice pružile podršku lakom artiljerijskom vatrom, pri čemu je vatra bila usmerena preko sela, po kosama na kojima su se nalazili rovovi OVK, a ne po kućama u selu.⁸⁴ Ovo je potvrdio i Vuković dodavši da kada je kasnije, oko 10:00 časova, on prošao kroz selo, jedinice policije su već bile izvršile pretres sela i "teroristi" su bili "neutralisani". Vuković je izjavio da tada u Celini/Celinë nije video nijednog civila, kao ni pripadnike VJ ili policije kako pale kuće, uništavaju džamije ili pljačkaju selo.⁸⁵

79 Agim Jemini, 7. jun 2002. godine, predmet *Milošević*.

80 Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, dok. pr. br. P2015, str. 3, predmet *Milutinović i dr*.

81 Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije, P1981, str. 3, predmet *Milutinović i dr*.

82 Ratni dnevnik 2. motorizovanog bataljona, dok. pr. br. D322, predmet *Milošević*; Vuković je osporavao istinitost ove beleške u Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona tvrdeći da je njegov zamenik praktično prepisao tekst iz Zapovesti za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, koju je donela Zajednička komanda za KiM dana 23. marta 1999. godine (dok. pr. br. P2015), predmet *Milutinović i dr*. (Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, predmet *Milutinović i dr*).

83 Analiza dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka – Orahovac, dok. pr. br. P1995, predmet *Milutinović i dr*.

84 Božidar Delić, 29. novembar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr*.

85 Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 27, predmet *Milutinović i dr*.

2.2 Izjave očevidaca

Meštani ovog sela Reshit Salihi i Agim Jemini, posvedočili su pred MKSJ, u predmetu *Milutinović i dr.* da su srpske snage napale Celinu/Celinë rano ujutro 25. marta 1999. godine. Selo su najpre opkolili tenkovi, oklopna vozila i oklopni transporteri VJ. Većina seljana je napustila svoje domove. Otprilike između 05:00 i 05:30 časova VJ je počela da granatira selo, što je, s prekidima, trajalo do 21:00 čas te večeri.⁸⁶ Prema rečima Jeminija, nije izgledalo kao da VJ gađa ljude u selu, već kao da pokušava da ih zaplaši.⁸⁷

Nakon granatiranja sela, većina albanskih porodica je panično pobešla iz svojih kuća u obližnju šumu i sakrila se, prvo u klanecu *Pastidol* na severnoj periferiji sela, a potom dublje u šumi, u mestu zvanom *Pisjake/Pisjakë*, pre nego što su pripadnici srpskih snaga ušli u selo.⁸⁸ Muškarci starosti od 18 do 40 godina odlučili su da se skrivaju na različitim mestima u selu, ali u manjim grupama, plašeći se da će "biti meta" srpskih snaga. Među njima su bili i rodaci Agim Jemini i Isuf Jemini, koji su se skrivali ispod krova svoje nedovršene trospratne kuće. Prema rečima Agima Jeminija, odatle su mogli da vide 80% sela pošto se kuća nalazila 10-tak metara od puta koji spaja Belu Crkvu/Bellacërkë i Veliku Krušu/Krusha e Madhe.⁸⁹ Videli su kako 25. marta, oko 9:30 sati, oko 500 vojnika ulazi u selo, i to iz četiri pravca: Bela Crkva/Bellacërkë, Orahovac/Rahovec, Velika Kruša/Krusha e Madhe i iz pravca glavnog puta koji vodi od Đakovice/Gjakovë u Prizren. Prema opisu Agima Jeminija: "Svi su nosili zeleno-smeđe maskirne uniforme, a na levom ramenu su imali oznaku jugoslovenskog orla. Oni za koje se činilo da komanduju nosili su tamnozeleno beretke, dok su vojnici nosili 'titovke'.⁹⁰ Već oko 9:30 sati, oko 35 vojnika je razvalilo kapiju dvorišta Agima Jeminija u kojem se nalazilo pet kuća. Pretražili su svih pet kuća i opljačkali vredne stvari. Potom se deo vojnika smestio na drugi sprat kuće u kojoj su se krili Agim i Isuf Jemini, a njihovi komandanti u kuću pored. Sa mesta na kojem su se skrivali, Agim i Isuf Jemini su videli kako vojnici ulaze u kuće širom sela, iz njih iznose vredne stvari i potom pale kuće. Na više mesta u selu su formirali punktove sa 20-30 vojnika, a velika većina vojnika je u toku noći napustila selo uključujući kuće Jeminijevih.⁹¹

Sledećeg dana, 26.03. oko 8:00 sati, roditelji Agima Jeminija i još tri člana njegove porodice su se vratili u kuću u kojoj su se on i Isuf Jemini skrivali. Ispričali su im da su ih vojnici opljačkali i rekli im da moraju da idu u selo *Zrze/Xerxhe*. Mislili su da je napad završen, pa su odlučili da ostanu u selu. Međutim, oko 9:00 sati, u selo je ušlo oko 200-300 vojnika. Agim i Isuf Jemini su se ponovo sakrili ispod krova svoje nedovršene kuće, dok su petoro Jeminijevih, Agimovi roditelji i njihovih troje rođaka, otišli u drugu kuću u istom dvorištu. Agim je posmatrao kada je, oko 9:30, 30-tak vojnika ušlo u njihovo dvorište, pronašlo petoro Jeminijevih, tražilo od njih novac, a zatim im naredilo da idu prema dvorišnoj kapiji. Tada su na njih vojnici otvorili vatru i svih petoro je palo na zemlju mrtvo. U toku dana su vojnici opljačkali svih pet kuća u dvorištu Jeminijevih, a tri kuće su zapalili. Poštedeli su dve

86 Reshit Salihi, 28. septembar 2006. godine, dok. pr. br. P2336 (Izjava svedoka od 29. aprila 1999. godine), str. 2, predmet *Milutinović i dr.*; Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), str. 2, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

87 Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), str. 2, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

88 Izjava A. Z. data FHP.

89 Dok. pr. br. P2356 (Fotografija koja prikazuje pogled s krovnog prozora kuće u kojoj su se skrivali Agim i Isuf Jemini), predmet *Milutinović i dr.*

90 Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), predmet *Milutinović i dr.*

91 Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), predmet *Milutinović i dr.*

novije kuće – jednu u kojoj su ranijeg dana boravili oficiri srpskih snaga, i drugu u kojoj su se skrivali Agim i Isuf Jemini. U toku 26. marta, vojnici su zapalili skoro sve kuće u selu.⁹²

Prema tvrdnji Agima Jeminija: “Celog dana su se čuli zvuci automatskog oružja i krici muškaraca, žena i dece.”⁹³

Pošto su vojnici napustili dvorište Jeminijevih oko 01:00 sati, Agim i Isuf Jemini iskrali su se iz kuće i pobjegli u selo *Zrze/Xerxhe*.⁹⁴

Identičan opis događaja u Celini/Celinë za period 25-28. mart dao je i Isuf Jemini.⁹⁵

Agim Jemini, sa još nekoliko Albanaca, noću je dolazio u selo i sahranjivao ubijene seljane, čija su se tela nalazila svuda po selu. Za 30-tak dana sahranili su tela 78 Albanaca ubijenih u Celini/Celinë u periodu 25-28. mart 1999. godine. Od tog broja, 18 tela je bilo spaljeno. Među ovih 78 tela, Agim Jemini nije pronašao tela svojih roditelja.⁹⁶

Među ubijenim, njih 13 su bila deca mlada od 18 godina: osam iz porodice Zeqiri – Alma (18 meseci), Alban (5 godina), Bledar (8), Besart (10), Altin (10), Albulena (11), Suzana (11), Burbuqe (13), Salihu Ramazan (8), Alban Rexhepi (14), Bedrush Hasani (15), Mejreme Salihu (15) i Gezim Salihu (17 godina).

Preživele muškarce, žene i decu, 28. marta 1999. godine, pripadnici srpskih snaga proterali su preko granice u Republiku Albaniju, prethodno im oduzevši identifikaciona i druga dokumenta i sve lične i javne isprave.⁹⁷

2.3 Konstatacije iz presude Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*

“Pretresno veće napominje da su VJ i MUP u vreme goreopisanih događaja izveli akciju na području Celine. Veće ne vidi razloga za sumnju u verodostojnost veoma detaljnih i doslednih iskaza Jeminija i Salihija o događajima u Celini 25. marta 1999. godine i tokom sledećih dana. Neuverljivo je to što su Delić i Vuković u opštim crtama negirali da su njihove jedinice bile očevici bilo kojeg od događaja u selu ili da su učestvovala u njima, iako su obojica priznali da su u to vreme bile prisutne na tom području.

Pretresno veće konstatuje da je VJ 25. marta 1999. godine opkolila Celinu i granatirala je. Mešovite snage VJ i MUP, uključujući neregularne snage, ušle su u selo, pljačkale i palile kuće. Zbog toga su seljani iz straha pobjegli. Velik broj njih je pobjegao u šumu. Neki seljani su maltretirani i ubijeni.”⁹⁸

92 Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), predmet *Milutinović i dr.*

93 Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), predmet *Milutinović i dr.*

94 Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), predmet *Milutinović i dr.*

95 Izjava Isufa Jeminija data FHP.

96 Agim Jemini, dok. pr. br. P2338 (Izjava svedoka od 17. jula 1999. godine), predmet *Milutinović i dr.*

97 Izjava R. D. data FHP; Izjava A. Z. data FHP.

98 Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*, Tom 2 od 4, par. 333-334.

3. Mala Kruša/Krushë e Vogël – u periodu 25-27. mart 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su 115 albanskih civila u ovom mestu.

Selo Mala Kruša/Krushë e Vogël se nalazi u južnom delu opštine Orahovac/Rahovec.

3.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenje oficira VJ

Zajednička komanda za Kosovo i Metohiju izdala je jedinicama Prištinskog korpusa, 23. marta 1999. godine, "Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša," u kojoj se kao bliži zadatak 549. mtbr određuje - "razbiti i uništiti ŠTS u rejonu: s.Celina, s.Velika Kruša, s.**Mala Kruša**, s.Pirane, s.Zojić, s.Medvedce."⁹⁹

Na osnovu ove zapovesti Zajedničke komande, komandant 549. mtbr Božidar Delić je 23. marta 1999. godine izdao "Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije", u kojoj je izdao zadatak Borbenoj grupi 1, da u saradnji sa četom 37. Odreda Posebnih jedinica policije i dva voda posadnih snaga MUP-a, "energičnim napadom uz uništenje važnih pojedinačnih ciljeva upotrebom tehnike vrši ovladavanje i uništenje ŠTS u **M. Kruši**, ovladava vinarskim podrumom i izbija na tt. 382, uništava ŠTS u s. Pirane i s. Zojić."¹⁰⁰

Svedočeći u predmetu *Milutinović i dr*, Delić je negirao da su njegove snage 25. marta 1999. godine ušle u Malu Krušu/Krushë e Vogël, pošto to selo nije bilo na pravcu njegovih snaga. Međutim, prihvatio je da su jedinice MUP prošle kroz selo i da je tamo na policiju otvorena vatra.¹⁰¹ Izjavio je i da je 26. marta 1999. godine bio na oko pet-šest kilometara od Male Kruše/Krushë e Vogël, ali je negirao da je čuo da je tog dana tamo ubijen 105 kosovskih Albanaca.¹⁰² Za dan 26. mart 1999. godine, u "Analizi dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka-Orahovac", od 30. marta 1999. godine, koju je potpisao Delić, između ostalog, stoji: "Snage Borbene grupe 1 planski su ovladale linijom s. Zojić, s. Pirane, severno za 400 metara i od **Male Kruše** izvršile prodor do dominantnih objekata pred Randubravom."¹⁰³

18

3.2 Izjave očevidaca

Dana 25. marta 1999. godine, oko 03:00 časova, stanovnike sela probudila je buka tenkova, oklopnih vozila, praga i teške artiljerije, koji su bili raspoređeni duž puta Prizren-Đakovica/Gjakovë.¹⁰⁴

99 Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, dok. pr. br. P2015, str. 3, predmet *Milutinović i dr*.

100 Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije, P1981, str. 3, predmet *Milutinović i dr*.

101 Božidar Delić, 29. novembar 2007. godine, 6. decembar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. 6D1013 (Izveštaj MUP Prizren, 13. mart 1999. godine), str. 4; dok. pr. br. 5D887 (Obaveštajna informacija, Komanda 549. mtbr, 14. april 1999. godine).

102 Božidar Delić, 29. novembar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr*.

103 Analiza dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka-Orahovac, dok. pr. br. P1995, str. 2, predmet *Milutinović i dr*.

104 Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 4. aprila 1999. godine), str. 8, 29. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr*.

Svi Albanci napustili su svoje kuće i pobjegli u šume iznad sela.¹⁰⁵

Kada je počelo da se razdanjuje, tenkovi su otvorili vatru prema šumi gde su se skrivali stanovnici sela. Pripadnici srpskih snaga pucali su jedan sat iznad glava seljana u pravcu šume. Potom su pripadnici srpskih snaga počeli da pale selo. Pripadnici MUP-a odvezili su vozila i traktore, a lokalni seljani Srbi učestvovali su u napadu zajedno sa pripadnicima MUP i VJ.¹⁰⁶

Oko 19:00 časova, većina seljana, pošto su noći bile hladne a oni oskudno obučeni, otišli su u kuću Sejdija Batushe u selu, gde su proveli noć.¹⁰⁷

Rano ujutro 26. marta Srbi iz sela, uz pomoć pripadnika MUP, otvarali su vatru, pljačkali i upadali u albanske kuće, odnoseći vredne stvari, traktore i automobile. Nakon što bi izneli sve vredne stvari, kuće bi zapalili.¹⁰⁸ Tog jutra su u selu ubili i Hysenija Ramadanija (1922).¹⁰⁹

Paleći kuće pripadnici MUP su se približavali Batushinom porodičnom imanju. Zauzeli su položaje u kući Milaima Batushe. Zatim su naredili Azizu Shehuu da skupi ljude koji su se i dalje krili u šumi i dovede ih u selo.

Nakon što su okupili sve Albance na glavnom seoskom putu, pripadnici srpskih snaga su razdvojili žene i decu od muškaraca. Dečacima koji su imali 13 ili više godina naredili su da se priključe grupi u kojoj su bili muškarci. U toj grupi muškaraca bili su i stariji ljudi, oko 14 tinejdžera, dva mentalno poremećena muškarca i dva paralizovana muškarca - Liman i Sait Hajdari. Jedan policajac u "crnoj policijskoj uniformi" rekao je ženama da idu u Albaniju. One su krenule putem ka reci Drim. Četiri dečaka, braća Burim i Lirim Batushu i braća Visar i Enver Batusha odvojena su od majki dok je kolona napuštala selo a potom su pridruženi ostalim zadržanim muškarcima.¹¹⁰

Pripadnici srpskih snaga zadržali su 120 muškaraca i dečaka, uključujući i 13-godišnjeg Mehmeta Shehua, 13-godišnjeg Xhelala Shehua i 72-godišnjeg ujaka Mehmeta Krasniqija, Balija Avdyla. Sve su ih pretresli, oduzeli im novac i lična dokumenta.¹¹¹

Potom su ih policajci sproveli u štalu koja je pripadala Qazimu Batushi, koja se sastojala od dve prostorije i jednog hodnika, i nakon što su ih sve ugurali u štalu – bez upozorenja su otvorili vatru na njih.¹¹² Jedan od osam preživelih, Mehmet Krasniqi je odmah pao na zemlju i tada su ga prekrila druga tela. Pucnjava je dopirala s prozora i trajala više minuta. Nakon toga jedan policajac je ušao s puškom i pucao u one koji su podigli glavu.¹¹³

105 Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 4. aprila 1999. godine), str. 8, 29. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

106 Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 4. aprila 1999. godine), str. 8, predmet *Milutinović i dr.*

107 Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

108 Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

109 Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

110 Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

111 Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 4. aprila 1999. godine), str. 8, predmet *Milutinović i dr.*

112 Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 4. aprila 1999. godine), str. 9, 29. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

113 Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 4. aprila 1999. godine), str. 9, 29. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

Kada je pucnjava prestala, pripadnici MUP su posuli seno po telima i zapalili ga. Krasniqi je i dalje bio na dnu gomile mrtvih i ranjenih ljudi. Izvukao se ispod leševa i uspeo je da pobjegne skočivši kroz prozor sa strane. Otrčao je u kuću svog strica koja je bila odmah do ambara, gde se sakrio u podrumu.¹¹⁴ Krasniqi se onda povukao u šumu, gde je ostao otprilike do ponoći, posmatrajući ambar u kojem su muškarci ubijeni. Potom je pobjegao u šumu gde je ostao dva dana, budući da je odatle mogao da posmatra šta se događa u selu i da su pripadnici MUP i dalje bili u blizini. Selo je gorelo još narednih nekoliko dana.¹¹⁵

Drugi preživeli, Lutfi Ramadani u pucnjavi uopšte nije bio pogođen, ali je zadobio opekotine s desne strane tela i na glavi. Uspeo je da pobjegne kroz ulaz, zajedno s još dvojicom muškaraca, Bajramom Zylfiuom i "Agimom". Ramadanijevi sinovi Bajram (14) i Afrim (27), njegov brat Murat Ramadani (54) i sinovac Selajdin Ramadani (28) bili su među ubijenima.¹¹⁶

Ramadani se vratio u Malu Krušu/Krushë e Vogël oko 15. juna 1999. godine i video da su kuće svih kosovskih Albanaca spaljene, dok su kuće koje su pripadale Srbima i Romima ostale u dobrom stanju. Otišao je u Batushin ambar i video da je uništen eksplozivom i srušen buldožerom. Pronašao je nekoliko spaljenih cipela, rukava i komadića odeće.¹¹⁷

3.3 Konstatacije iz presude Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*

20

"Pretresno veće konstatuje da su VJ i MUP, zajedno sa pripadnicima drugih neregularnih snaga kao što su naoružani civili, 25. marta 1999. godine napali selo Mala Kruša. Iako je negirao da su njegove jedinice bile na tom području, Delić je potvrdio da je MUP bio angažovan u tom selu. Veće zaključuje da je to jedan od više primera Delićevih pokušaja da umanjí ili negira ulogu VJ u incidentima i još jednom konstatuje da njegovo poricanje prisustva VJ nije verodostojno. Veće, pored toga, konstatuje da je VJ granatirala selo, posle čega su u njega ušle snage MUP i pljačkale i palile kuće. Seljani kosovski Albanci pobjegli su u šumu, a zatim [su] se sklonili u kuću Sejdića Batushe. Pored toga, Veće je ubedeno da su među snagama koje su deystvovalе bili lokalni Srbi iz MUP, kao i drugi meštani srpske nacionalnosti. Veće konstatuje da su sledećeg dana policajci i naoružani Srbi nastavili da pljačkaju i upadaju u kuće i da ih pale. Policajci su naredili svim seljanima da izađu na glavnu ulicu i odvojili su žene i decu od muškaraca. Ženama je naredeno da idu u Albaniju. Okupljeno je najmanje 111 muškaraca, uključujući tinejdžere, starija lica, mentalno bolesne osobe i invalide, koji su zlostavljani, kojima su oduzete stvari od vrednosti i lične isprave i koji su sprovedeni u prazan ambar u vlasništvu jednog seljana Albanca. Pripadnici MUP su pucali kroz prozore ambara i pobili gotovo sve muškarce u njemu, posle čega su njihova tela zapalili. Pretresno veće ne prihvata da Delić i svedok SD1 nisu znali za taj incident, iako su priznali da su bili na tom području ili blizu njega.

Pretresno veće, na osnovu svedočenja očevidaca Mehmeta Krasniqija i Lutfija Ramadanija, koje je

114 Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 4. aprila 1999. godine), str. 9, 29. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

115 Mehmet Krasniqi, dok. pr. br. P2341 (Izjava svedoka od 7. marta 2002. godine), str. 9, 29. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

116 Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

117 Fotografija Batushine kuće od 23. jula 1999. godine, dok. pr. br. P100, predmet *Milutinović i dr.*; Lutfi Ramadani, 28. septembar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; John Sweeney, 13. oktobar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; John Sweeney, dok. pr. br. P2383 (Izjava svedoka od 24. januara 2001. godine), str. 5, predmet *Milutinović i dr.*

delimično potkrepljeno svedočenjem iz druge ruke Johna Sweeneya, konstatuje da su pripadnici MUP i drugi naoružani Srbi 26. marta 1999. godine u Batushinom ambaru ubili sledećih 111 lica: Adema Asllanija, Asima Asllanija, Feima Asllanija, Muharrema Asllanija, Nexhata Asllanija, Nisreta Asllanija, Perparima Asllanija, Balija Avdylija, Envera Avdylija, Ahmeta Batushu, Amrusha Batushu, Asllana Batushu, Avdija Batushu, Bekima Batushu, Beqira Batushu, Burima Batushu, Envera Batushu, Feima Batushu, Mergima Batushu, Haxhija Batushu, Lirima Batushu, Milaima Batushu, Muharremija Batushu, Njazija Batushu, Osmana Batushu, Sejdija Batushu, Skifera Batushu, Sulejmana Batushu, Zaima Batushu, Abaza Hajdarija, Abedina Hajdarija, Halila Hajdarija, Halima Hajdarija, Marsela Hajdarija, Nazima Hajdarija, Qamila Hajdarija, Rasima Hajdarija, Sahita Hajdarija, Selajdina Hajdarija, Shanija Hajdarija, Vesela Hajdarija, Zenuna Hajdarija, Avdyla Limonija, Limona Limonija, Luana Limonija, Nehbija Limonija, Afrima Ramadanija, Asllana Ramadanija, Bajrama Ramadanija, Sabita Ramadanija, Murata Ramadanija, Ramadana Ramadanija, Selajdina Ramadanija, Kadrija Rashkaja, Refkija Rashkaja, Adnana Shehua, Arbena Shehua, Arifa Shehua, Bekima Shehua, Burima Shehua, Destana Shehua, Dina Shehua, Dritana Shehua, Fadila Shehua, Flamura Shehua, Shehua, ime nepoznato (od oca Haziza), Shehua, ime nepoznato, (od oca Sinana), Haxhija Shehua, Haziza Shehua, Ismaila Shehua, Ismeta Shehua, Mehmeta Shehua, Mentora Shehua, Myftara Shehua, Nahita Shehua, Nehata Shehua, Sahita Shehua, Samija Shehua, Sefera Shehua, Shanija Shehua, Shefqeta Shehua, Sinana Shehua, Velija Shehua, Vesela Shehua, Xhafera Shehua, Xhavita Shehua, Xhelala Shehua, Afrima Zylfiua, Halima Zylfiua, Hamdija Zylfiua, Hamita Zylfiua, Hysena Zylfiua, Njazima Zylfiua, Islama Batushu, Sylea Batushu, Visara Batushu, Mehmeta Berishu, Isnija Hajdarija, Antona Prenkaja, Nikolle Prenkaja, Halima Qollakua, Hamdija Qollakua, Hamita Qollakua, Xhelala Qollakua, Ajvaza Shehua, Kujtima Shehua, Nuredina Shehua, Selamija Shehua, Shefqeta Shehua, Visara Shehua i Cene Zylfiua.¹¹⁸

4. Velika Kruša/Krushë e Madhe - u periodu 25-27. mart 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su u selu 204 albanska civila.

21

Selo Velika Kruša/Krushë e Madhe se nalazi se u južnom delu opštine Orahovac/Rahovec, pored magistralnog puta Prizren-Đakovica/Gjakovë, udaljeno 15 kilometara od Prizrena/Prizren.

4.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenje oficira VJ

Zajednička komanda za Kosovo i Metohiju izdala je jedinicama Prištinskog korpusa, 23. marta 1999. godine, "Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša", u kojoj se navodi da u selima **Velika Kruša/Krushë e Madhe**, Brestovac/Brestovc i Donje Retimlje/Reti e Ulët postoje lokalni štabovi OVK sa "50-100 terorista." U zapovesti se kao zadatak Prištinskog korpusa utvđuje: "Prištinski korpus sa ojačanjima i naoružanim nešiptarskim stanovništvom na KiM podržava snage MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u zoni odgovornosti. Zadatak: podržati snage MUP-a u blokadi, razbijanju i uništenju ŠTS u širem rejonu: Orahovac, S. Reka i **V. Kruša**."¹¹⁹ Kao zadatak 549. mtbr (njenih borbenih grupa 1, 2, 5, 6 i 7) određuje se: "Sa kružne osnove u sadejstvu VJ i MUP izvršiti obuhvatni napad na pravcu: s.Bela Crkva - s.Mala Hoča - s.**Velika Kruša**."¹²⁰

118 Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, Tom 2 od 4, para. 432-433.

119 Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, dok. pr. br. P2015, str. 2, predmet *Milutinović i dr*.

120 Zapovest za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, dok. pr. br. P2015, str. 3, predmet *Milutinović i dr*.

Na osnovu ove zapovesti Zajedničke komande, komandant 549. mtbr Božidar Delić je 23. marta 1999. godine izdao "Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije", u kojoj je izdao zadatak Borbenoj grupi 2, da u saradnji sa 4. četom Posebnih jedinica policije Đakovica, "energičnim napadom izvrši[ti] pretres s. Bela Crkva, izbijanje na liniju Brnjača, Kosa brod tt. 432, tt. 440 i u sadejstvu sa snagama u blokadi uništenje ŠTS u s. Celine i s. Nogavac, odsecanje **V. Kruše** a delom snaga sa Kose Brod."¹²¹ U istoj zapovesti se snagama za blokadu teritorije izdaje zadatak - "sprečiti bilo kakvo izvlačenje ŠTS preko asfaltnog puta i sadejstvovati našim snagama u ovladavanju s. Pirane, s. M. Kruša, s. **V. Kruša**, s. Celina."¹²²

Delić je posvedočio u predmetu *Milutinović i dr.* da je Velika Kruša/Krushë e Madhe bila terorističko uporište, i da njegove snage nisu ušle u selo 25. marta 1999. godine, jer ono nije bilo na njihovom pravcu, ali da su jedinice MUP prošle kroz selo gde je na policiju otvorena vatra.¹²³

U "Analizi dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka – Orahovac", od 30. marta 1999. godine, navodi se: "U toku drugog dana borbenih dejstava izvršeno je razbijanje ŠTS blokiranih u **V. Kruši**, ovladavanje s. Randubravom..."¹²⁴

U Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona, za 25. mart 1999. godine, zapisano je: „Blokirana su i očišćena sela Bela Crkva, Celina, Nogavac i deo **V. Kruše**."¹²⁵

4.2 Izjave očevidaca

22

U izjavi koju je dao FHP, S. G. iz Velike Kruše/Krushë e Madhe opisao je kako su 25. marta 1999. godine srpske snage kontinuirano granatirale Veliku Krušu/Krushë e Madhe: "Nekoliko granata je palo u dvorištu moje kuće. Jedna je napravila krater veličine više od jedan metar. Druge granate su pogodile dva naša kamiona marki 'Mercedes' i 'TAM' koji su bili parkirani u dvorištu i potpuno ih uništili. U prostorijama triju naših kuća bilo je oko 200 izbeglica zajedno sa 28 članova moje porodice od kojih su 13 bili mlađi od 10 godina. Bili smo preplašeni i prisiljeni da napustimo naše kuće. Pošli smo ulicom ka izlazu iz sela prema okolnim brdima. Ulica je bila blokirana od mnogobrojnih vozila zbog čega smo sporo prodrli do klanca iznad sela. Više od hiljadu nas, po hladnom vremenu, u klanču smo ostali skoro do ponoći kada smo se sklonili po kućama porodica Nalli gde smo proveli noć."¹²⁶

Porodica B. N. (1942), bibliotekara u Velikoj Kruši/Krushë e Madhe, nalazila se u grupi od 1.500¹²⁷ ljudi koja se skrivala u klanču u blizini kuća braća Nalli. Dok su bili u klanču sve vreme su čuli pucnje i

121 Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije, P1981, str. 3, predmet *Milutinović i dr.*

122 Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije, P1981, str. 3, predmet *Milutinović i dr.*

123 Božidar Delić, 29. novembar 2007. godine, 6. decembar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr.*

124 Analiza dejstva 549. mtbr na uništenju ŠTS u širem rejonu Retimlja i deblokadi komunikacije Suva Reka – Orahovac, dok. pr. br. P1995, str. 2, predmet *Milutinović i dr.*

125 Ratni dnevnik 2. motorizovanog bataljona, dok. pr. br. D322, predmet *Milošević; Vuković* je osporavao istinitost ove beleške u Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona tvrdeći da je njegov zamenik praktično prepisao tekst iz Zapovesti za podršku snaga MUP-a u razbijanju i uništenju ŠTS u rejonu Orahovac, Suva Reka i V. Kruša, koju je donela Zajednička komanda za KiM dana 23. marta 1999. godine (dok. pr. br. P2015), predmet *Milutinović i dr.* (Vlatko Vuković, 30. januar 2008. godine, predmet *Milutinović i dr.*)

126 Izjava S. G. data FHP.

127 Svedok B.N. je procenio broj ljudi na oko 1.500, a svedok G.S. na oko 1.000 ljudi.

detonacije granata. Nakon određenog vremena, manja grupa meštana u kojoj je bio i Bajram, odlučila je da se skloni u veliki Klanac Dulove/Proni i Dulloves koji se nalazi iznad sela. Klanac Dulove/Proni i Dulloves je bio van dometa granata. Pucnjava se primirila oko 21:00 sat, pa su meštani, usled hladnoće, počeli da se vraćaju u Veliku Krušu/Krushë e Madhe.¹²⁸

Tu noć, oko 1.500 ljudi provelo je u kućama i u dvorištima familije Nalli. Sutradan 26. marta, rano ujutro, srpske snage opkolile su ove kuće. Kuću B.N. opkolilo je 20 policajaca. O daljem toku događaja B. N. navodi: "U moje dvorište ušla su petorica u plavim maskirnim uniformama i pancirima, naoružani automatskim puškama, tromblonima, bombama i noževima. Naredili su da svi izađemo napolje i da se postrojimo u dvorištu. Potom su odvojili muškarce od žena i dece i počeli pojedinačno da nas pretresaju i ispituju da li imamo oružje i da li među nama ima terorista. Nas muškarce izveli su na ulicu, ponovo postrojili, naredili da držimo ruke podignute iza glave a seoskom hodži Mulla Jusufu naredili su da žene i decu odvede u džamiju. Posle toga, nas su povelili niz ulicu, 100 metara dalje, u dvorište kuće Shala Nebija.¹²⁹ Tamo je bilo između 10 i 15 policajaca [...] U jednom trenutku ispalili su rafalni pucanj iznad naših glava a jedan od njih u štali je pronašao čobanski štap i time je udario koga god je stigao. Nisu bili pošteđeni ni starci ni bolesni, puput Muhadri Plakusa, Nali Besima i paralizovanog Duraku Rasima. Potom su nam naredili da legnemo licem okrenuti prema zemlji [...] U nekom trenutku, nakon viščasovnog ležanja na zemlji, rekoše da ustanu oni koji imaju manje od 16 i više od 60 godina. Moj stariji sin Hasim koji je bio pored mene je rekao: 'Lale', tako me zvao, 'izađi jer su deca sama', misleći na decu koja su sa ženama jos ranije otišli prema džamiji. Ustao sam i pokušao da se priključim grupi koja je već bila izdvojena. Iznenada policajac je uperio cev od automatske puške prema mojim grudima i naredio mi da podignem ruke u vis i da se prislonim na zid. Od mene je tražio da mu dam nemačke marke koje ja nisam imao. Ljutito je uzvratilo rečima 'ideš kući'. Nisam razumeo šta je time hteo da kaže ali sam bio veoma uplašen. Uspeo sam da se priključim grupi i na taj način sam se spasio od velikog masakra u Velikoj Kruši/Krushë e Madhe."¹³⁰

23

S. S. (1942), profesor albanskog jezika i književnosti zaposlen u osnovnoj skoli "Bajram Curri" u Velikoj Kruši/Krushë e Madhe, bio je u grupi seljana koje su srpski policajci odveli u kuću Nebija Shale. Od policajca, koji je zarobljene seljane predao drugom policajcu, čuo je reči: "Imaš 168." U dvorište je ušlo oko 20 naoružanih policajaca koji su, za razliku od prethodnih, imali bele trake na rukavima i bili su vidno neuredniji. Oni su zarobljene seljane postrojili i naredili im da podignu ruke iza glave i da se okrenu licem prema zidu. Tako stojeći a potom i ležeći na zemlji, držali su ih od 7:00 do 14:00 časova. Oko 14:00 su im naredili da ustanu i da iz grupe zarobljenih istupe oni koji nisu meštani Velike Kruše/Krushë e Madhe. Grupu od oko 19 civila koja je po naređenju istupila, policajci su sproveli do obližnje štale.¹³¹

Jedini preživeli iz grupe koja je sprovedena u štalu je Selamija Elshanija iz sela Retimlje/Retimlë koji je kasnije posvedočio da su grupu od 18 civila streljali u štali, a potom prekrili senom i zapalili.¹³² Selamija nisu pogodili prilikom streljanja, ali je on pao a na njega je palo nekoliko pogodjenih muškaraca. Nakon što je dim zahvatio štalu, on je iz nje iskočio i pobegao.¹³³

128 Izjava B. N. data FHP.

129 Utvrđen je identitet više desetina muškaraca koji su poslednji put viđeni u dvorištu kuće Sala Nebija.

130 Izjava B. N. data FHP.

131 Izjava S. S. data FHP.

132 Izjava S. S. data FHP.

133 Intervju Selamija Elshanija, "Bota sot", 26. avgust 1999.

U drugom delu sela, na brdu zvanom Velika Planina/Mali i Madh, oko 11:00 časova, pripadnici srpskih snaga su opkolili grupu od oko 50 meštana Velike Kruše/Krushë e Madhe. Pretresli su ih i odvojili žene i decu od muškaraca. Ženama i deci su naredili da idu u pravcu glavnog puta, a muškarce su zadržali. Pomenutoj grupi muškaraca se nakon 25. marta 1999. godine gubi svaki trag.¹³⁴

I na drugim mestima u selu Velika Kruša/Krushë e Madhe, u periodu 25-27. mart 1999. godine, pripadnici srpskih snaga lišili su života, na sličan način, više kosovskih Albanaca. Prema podacima FHP, pripadnici srpskih snaga ubili su u Velikoj Kruši/Krushë e Madhe, u periodu 25-30. mart 1999. godine, 204 kosovska Albanca.¹³⁵

5. Trnje/Ternje – u periodu 25-30. mart 1999. godine, pripadnici VJ ubili su u selu 36 albanskih civila.

Selo Trnje/Ternje se nalazi u jugozapadnom delu opštine Suva Reka/Suharekë.

5.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenja pripadnika VJ

Komandant 549. mtbr Delić, 23. marta 1999. godine, izdao je “Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije”, u kojoj se u delu o zadacima jedinica navodi: “Snage za blokadu teritorije: Blokadu na liniji: tt. 357, s. **Trnje**, objekat Jezero, objekat Mистра, tt. 330, s. Smać, tt. 316, s. D. Srbica, ćeramida vrše delovi poz.b [Pozadinskog bataljona], čv, delovi had, deo bard PVO.”¹³⁶

- 24 Svedočeći u predmetima *Milošević i Milutinović i dr*, pripadnici Pozadinskog bataljona 549. mtbr K-32 [K-54]¹³⁷ i K-41 [K-82]¹³⁸ opisali su napad VJ na selo Trnje/Ternje od 25. marta 1999. godine, u kojem su i oni učestvovali. Pavle Gavrilović, tadašnji komandant Pozadinskog bataljona, pobijao je iskaze K-32 i K-41 svedočeći u predmetu *Milutinović i dr*.¹³⁹

Prema svedočenju K-32 i K-41, između 80 i 100 pripadnika Pozadinskog bataljona stigli su oko 04:00 sati 25.03. kamionima na brdo iznad Trnja/Ternje, sa južne strane sela. Tu su bili prisutni i oficiri Pozadinskog bataljona - komandant bataljona Pavle Gavrilović, njegov zamenik [nepoznatog imena] Gligorević, poručnik Dragiša Jaćimović, svi vodnici koji su bili zaduženi za svoje vodove, Rajko Kozlina i Muhamed Fejzić. Prema iskazu svedoka K-42, koji potvrđuje i svedok K-32, ubrzo je Gavrilović “pokazao rukom prema Trnju/Ternje i rekao je da ‘danas ovde ne sme niko da ostane živ’ i vodnici, kada su shvatili komandu koju im je izdao, krenuli su prema nama kasnije. Naš vodnik se okrenuo prema nama. Rekao nam je da sastavimo našu četvu...” Potom je usledilo dvadesetminutno granatiranje

134 Izjava B. R. data FHP.

135 Baza podataka FHP; Ubistva u selu Velika Kruša/Krushë e Madhe nisu bila obuhvaćena optužnicom Tužilaštva MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*.

136 Zapovest za uništenje ŠTS u širem rejonu s. Retimlje, deblokadu komunikacije Suva Reka – Orahovac i uspostavu kontrole teritorije, P1981, str. 3, predmet *Milutinović i dr*.

137 Svedok K-32 je svedočio i u predmetu *Milutinović i dr* pod pseudonimom K-54, u kojem je ponovio svoj iskaz iz svedočenja u predmetu *Milošević*.

138 Svedok K-41 je svedočio i u predmetu *Milutinović i dr* pod pseudonimom K-82, u kojem je ponovio svoj iskaz iz svedočenja u predmetu *Milošević*.

139 Pavle Gavrilović, 28. januar 2008. godine, predmet *Milutinović i dr*.

sela protivavionskim topovima Pozadinskog bataljona, za koje vreme su seljani istrčavali iz kuća i bežali iz sela u pravcu Lešanske reke/Lumi i Leshanit.¹⁴⁰

5.2 Izjave očevidaca

Nakon granatiranja, pripadnici Pozadinskog bataljona krenuli su u pešadijski napad na selo pri kojem su ubijali seljane i palili njihove kuće. Grupu sastavljenu od pripadnika Tehničke čete Pozadinskog bataljona, među kojima su bili i svedok K-32 i svedok K-41, predvodio je vodnik Kozlina. Ta borbena grupa, po komandama i naređenjima vodnika Kozline, prema iskazima svedoka K-32 i K-41, ubila je najmanje od 24 Albanaca u tom selu. Gotovo sva ta ubistva izvršena su po naređenju i uz sudelovanje vodnika Kozline, a neka je ubijanja izvršio samostalno. Pri otpočinjanju i tokom akcije, Kozlina je više puta ponavljao naređenje komandanta Gavrilovića – da u tom selu, toga dana, ne sme biti preživelih.¹⁴¹

Kada je vojnik Milošević [nepoznatog imena], odbio naređenje vodnika Kozline da ubije albanskog starca dok su ga isterivali iz njegove kuće, Kozlina je ubio starca tako što ga je udarcem kundaka puške oborio a potom mu ispalio rafal u glavu, uz komentar i prekora vojniku Miloševiću: “To se ovako radi.”¹⁴²

Toga dana, pripadnici srpskih snaga streljali su 16 kosovskih Albanaca u dvorištu Musliju Gashija, o čemu su posvedočili K-41, kao i I. G. koji je preživeo streljanje. Naime, Kozlina i svedok K-41, sa još tri ili četiri nepoznata vojnika iz grupe koju je predvodio Kozlina, pronašli su 18 kosovskih Albanaca, skrivene u kući Muslija Gashija. Tukući ih i preteći oružjem, isterali su ih u dvorište te kuće, i po naređenjima vodnika Kozline, iz neposredne blizine, zajednički, jednovremeno i rafalno zapucali u njih i ubili 16, i to: Fisnika Gashija (m)(1989), Lumturiju Gashi (ž)(1981), Luljetu Gashi (ž)(1966), Musliju Gashija (m)(1927), Hyru Gashi (ž)(1942), Selvetu Gashi (ž)(1968), Blertu Gashi (ž)(1984), Sedata Gashija (m)(1986), Natyru Gashi (ž)(1991), Emira Gashija (ž)(1995), Shyqeriju Gashi (m)(1949), Shefkinaze Gashi (ž)(1927), Habibe Gashi (ž)(1968), i Altiona Bytyqi (m)(1988), svi meštani sela Trnje/Ternje, i Shqipe Bytyqi (ž)(1972) i Gjyzide Bytyqi (ž)(1940), obe iz sela Studenčane/Studenčan, (opština Suva Reka/Suharekë). Dva lica teško su ranjena: I. G. u glavu, i Nexhat Bytyqi u ruku. Preživeli su streljanje, jer su smrtno ustreljeni članovi njihovih porodica pali preko njihovih tela.¹⁴³

Na suđenju u predmetu *Milošević*, K-41 je opisao još jedno masovno ubistvo u Trnju/Ternje, 25. marta 1999. godine, koje su učinili pripadnici njegove jedinice: “Dalje smo krenuli preko mosta... krenuli smo uz taj potok da idemo i na nekih možda 200-300 metara od toga mosta bilo je jedna grupa ljudi koja se bila sklonila iz sela u tom potoku... tu je možda bilo nekih 30-40 ljudi. I jedan od vojnika [je rekao] da se trebaju svi poubijati, ali poručnik Jaćimović koji se tu našao je počeo da moli da se žene i deca puste, što je i učinjeno. Žene i deca su pušteni i jedan čovek koji je bio invalid, sećam se, nije imao noge. Oni su pušteni, ostalih četiri ili pet muškaraca su ostali i oni su ubijeni.”¹⁴⁴ O ovom događaju je posvedočila i očevidac ubistava F. K: “U ranim jutarnjim časovima dana 25. marta 1999. godine izašli smo iz podruma i krenuli prema obali Lešanske reke/Lumi i Leshanit. Oko sedam sati ujutro došli su vojnici na obalu reke, pored jedne velike vrbe. Zatim su izdvojili muškarce i to: Muhameta Krasniqija,

140 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

141 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*.

142 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*.

143 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; Izjava I. G. data FHP.

144 Svedok K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*.

Refkija Rexhe, Shabana Gashija i Hamzija Gashija. Nama su naredili da se vratimo kući a ove muškarce su tu zadržali i samo što smo mi pošli prema selu, kako nam je bilo naredeno, njih su ubili. To sam ja videla svojim očima.”¹⁴⁵

I na drugim mestima u selu Trnje/Ternje, 25. marta 1999. godine, pripadnici srpskih snaga lišili su života, na sličan način, više kosovskih Albanaca.¹⁴⁶

Narednih dana, pripadnici srpskih snaga proterali su preživeli meštane. Neutvrđenog dana, najverovatnije 30. marta 1999. godine, u večernjim časovima, pripadnici Pozadinskog bataljona odvezli su i sahranili tela nekoliko ubijenih žena u masovne, tajne grobnice na području Dragaš/Dragash prema albanskoj granici. Skupljanjem leševa ubijenih, utovarom, odvoženjem i pokopavanjem u tajne grobnice, neposredno su rukovodili Pavle Gavrilović, te vodnici Rajko Kozlina i Milan Nedeljковиć.¹⁴⁷

U julu mesecu 1999. godine, u selu Brezna/Brezne (opština Dragaš/Dragash, pronađena je jedna od grobnica i iz nje su ekshumirana i identifikovana tela šest osoba, četiri žene i dva muškarca i to: Bahrije (Krasniqi) Gashi (1939), Ajmone (Nuhi) Gashi (1966), Besarta (Shaban) Gashi (1986) i Rrahime (Eqrem) Voci, Behare (Shkelzen) Bytyqi (1975) i Refije (Behxhet) Krasniqi.¹⁴⁸

26

Od ukupnog broja kosovskih Albanaca ubijenih od 25. marta 1999. godine u selu Trnje/Ternje, još uvek nisu pronađena tela njih 20 i oni su evidentirani na listi nestalih MKCK: Altion Bytyqi pod brojem BLG-804123-02, Gjyzide Bytyqi pod brojem BLG-804123-01, Shqipe Bytyqi pod brojem BLG-804084-01, Blerita Gashi pod brojem BLG-804125-05, Emir Gashi pod brojem BLG-804126-04, Fisnik Gashi pod brojem BLG-804126-02, Habibe Gashi pod brojem BLG-804126-01, Haki Gashi pod brojem BLG-804106-01, Hyre Gashi pod brojem BLG-804125-01, Ljuljeta Gashi pod brojem BLG-804125-03, Lumturie Gashi pod brojem BLG-804125-04, Musli Gashi pod brojem BLG-804124-01, Natyra Gashi pod brojem BLG-804126-03, Sedet Gashi pod brojem BLG-804060-01, Selvete Gashi pod brojem BLG-804125-02, Shefkinaze Gashi pod brojem BLG-804121-03, Shyqyri Gashi pod brojem BLG-804124-02, Muhamet Krasniqi pod brojem BLG-804082-01, Ramadan Krasniqi pod brojem BLG-804085-01 i Musli Voci pod brojem BLG-804083-01.

5.3 Zaključci iz presude Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*

“Veće konstatuje da su svedoci K-54 i K-82 detaljno unakrsno ispitani i da je odbrana u velikoj meri osporavala njihova svedočenja. U pokušaju da ospori verodostojnost svedoka K-54 i K-82, Lazarevićeva odbrana je pozvala Pavla Gavrilovića, koji je u glavnim tačkama pobijao njihove iskaze. Međutim, uprkos tom osporavanju, Veće je zaključilo da je svedočenje svedoka K-54 i K-82 načelno pouzdano. Njihovi iskazi su uglavnom bili međusobno dosledni i delimično ih potkrepljuju dokumenti VJ, koji potvrđuju prisustvo njihove jedinice na tom području u tom periodu. Pored toga, Veće je zaključilo da je spremnost svedoka K-82 da prizna da je pucao na civile kosovske Albance i ubio ih valjan pokazatelj njegovog poštenja, iako je osuđen za krivično delo koje nije povezano s tim. Shodno tome, Veće zaključuje da je svedočenje svedoka K-54 i K-82 načelno pouzdano. S druge strane, pošto je pažljivo

145 Izjava F.K. data FHP.

146 K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*; Izjava F. K. data FHP; K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; Izjava G. G. data FHP.

147 K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

148 Izjava M. G. data FHP.

preispitalo svedočenje Pavla Gavrilovića i uporedilo ga s ubedljivim svedočenjem ta dva svedoka, Veće zaključuje da je ono neubedljivo i nepouzđano.”¹⁴⁹

6. Landovica/Landović - dana 26. marta 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su u selu 17 albanskih civila.

Selo Landovica/Landović se nalazi osam kilometara severozapadno od grada Prizrena/Prizren, na putu Prizren - Đakovica/Gjakovë.¹⁵⁰

6.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenja pripadnika VJ

Dana 26. marta 1999. godine, oko 10:00 časova, u centru Landovice/Landović, u oružanom obračunu OVK i četiri vojnika 549. mtbr, poginula su dva pripadnika VJ i jedan pripadnik OVK.¹⁵¹

Božidar Delić je 2002. godine dao izjavu Komisiji SRJ za saradnju sa MKSJ u kojoj je opisao događaje u Landovici/Landović od 26. marta 1999. godine. U izjavi stoji da je Delić, nakon što je oko 10:30 sati primio vest o obračunu u selu “naredio... da se angažuju snage rezerve od jednog voda, da major Paravinja odvoji deo snaga iz blokade, a da komandant Borbene grupe 1 major Nikolić uputi jedan tenk. Do dolaska snaga pojačanja borbu sa teroristima vodio je deo jedinice iz baterije 122 mm koji se nalazio na Landovičkom brdu.”¹⁵²

6.2 Izjave očevidaca

Dana 26. marta, nakon oružanog obračuna grupe vojnika VJ i OVK u selu, srpske snage su oko 11:00 sati tenkom, pincgauerima i pragama zauzele položaje na asfaltnom putu Prizren-Đakovica/Gjakovë, odakle su granatirale selo do 15:00 sati. Kada je počelo granatiranje, u kući R.G. nalazilo se 45 članova njegove porodice i više desetina drugih civila. Nakon što su prve granate pogodile kuću, ubivši Njomzu Morinu (ž)(1983), svi koji su se zatekli u kući istrčali su iz nje bežeći ka obližnjoj šumi. Na putu do šume, dok su pretrčavali livadu, na njih je otvorena vatra rafalnim pucnjevima i granatama. Tom prilikom su ubijeni: Dalife Gashi (ž)(1923), Ismet Gashi (m)(1952), Afrim Gashi (m)(1981), Kushtrim Selimaj (m)(1991), Kosovare Selimaj (ž)(1989), Fatima Morina (ž)(1955), Festine Morina (ž)(1997), Nazmije Qarreti (ž)(1984), Gezim Qarreti (m)(1990), Bukurije Qarreti (ž)(1971), Diellza Qarreti (ž)(1998) i Luljeta Qarreti (ž)(1965).¹⁵³

Potom su u selo ušli pripadnici VJ i MUP koji su palili kuće i ubili troje civila: Avdi Morinu (m)(1935), Avdi Gashija (m)(1939) i Hadije Gashi (ž)(1924), dok su Shefki Jahaja (m)(1948) odveli u nepoznatom pravcu.¹⁵⁴

149 Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, par. 470.

150 Rahim Latifi, 16. oktobar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr*.

151 Izjava koju je Božidar Delić dao Komisiji SRJ za saradnju sa MKSJ, 18. decembar 2002. godine; Halil Morina, 21. februar 2002. godine, predmet *Milošević*; Poginuli su vojnici 549. mtbr Vladimir (Žarko) Mirkov (20.12.1978) i Slobodan (Branko) Gašparić (23.02.1980), i pripadnik OVK Hashim (Nuhi) Gashi (10.06.1962, pripadnik 125. brigade OVK).

152 Izjava koju je Božidar Delić dao Komisiji SRJ za saradnju sa MKSJ, 18. decembar 2002. godine.

153 Halil Morina, 21. februar 2002. godine, predmet *Milošević*; Izjava Halila Morine data MKSJ 4. i 5. oktobra 2001. godine; Izjava R. G. data FHP.

154 Izjava Halila Morine data MKSJ 4. i 5. oktobra 2001. godine.

Većina meštana je 26. marta 1999. godine izbegla iz Landovice/Landovicë u druga mesta na Kosovu.¹⁵⁵

Dana 27. marta 1999. godine, više vojnika VJ ušli su u seosku džamiju iz koje su izašli nakon nekoliko minuta. Desetak minuta kasnije čula se eksplozija i minaret džamije je oboren.¹⁵⁶

Istog dana, vojnici VJ utovarili su u kamion i odvezli leševe civila ubijenih u Landovici/Landovicë dan ranije.¹⁵⁷

Posmrtni ostaci civila ubijenih u Landovici/Landovicë pronađeni su na različitim lokacijama: u masovnoj grobnici u Batajnici, u masovnoj grobnici u mestu Široko/Shirokë kod Suve Reke/Suharekë, u selu Ljubižda/Lubizhdë, dok su posmrtni ostaci troje ubijenih nakon ulaska srpskih snaga u selo pronađeni na različitim lokacijama u Landovici/Landovicë.¹⁵⁸

Tela Njomza Morine i Kushtrima Selimaja ni do danas nisu pronađena.¹⁵⁹

7. Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit – u aprilu 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su 15 albanskih civila u selu, a njih 38 odveli u nepoznatom pravcu, nakon čega je 31 nađeno mrtvo, a sedam se vode kao nestali.

Selo Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit se nalazi u severozapadnom delu opštine Prizren.

7.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenja pripadnika VJ

28

U Ratnom dnevniku 549. mtbr za dan 11. april 1999. godine zapisano je: „Saznalo se da u s. **Ljubiždu Has** boravi oko 20 terorista.“¹⁶⁰

U „Obaveštajnoj informaciji“ od 14. aprila 1999. godine, koju je Božidar Delić kao komandant 549. mtbr uputio Prištinskom korpusu, stoji: “Radom obaveštajnih organa u rejonu sela **Ljubižda Has** uočena je grupa naoružanih ljudi, 10 do 15. U selu su držali meštane, žene, decu i starce kao taoce. Dana 13. aprila izvršen je pretres terena i u selu pronađeni meštani, oko stotinu.”¹⁶¹

7.2 Izjave očevidaca

Pošto su srpske snage pucale u pravcu sela Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit u periodu 30. mart-12. april 1999. godine, pojedini meštani su napustili svoje kuće i skrivali su se u šumi u delu sela zvanom Deliu/ Deli Ujit. Dana 12. aprila 1999. godine, nakon što su srpske snage primetile da su meštani sakriveni u šumi, opkolile su šumu i zarobile sve koji su se nalazili na pomenutom mestu. Odvojile su žene od

155 Izjave M. G., H. S. i H. Q. date FHP; Pripadnici srpskih snaga proterali su u Albaniju, u aprilu i maju 1999. godine, većinu izbeglih Albanaca iz Landovice/Landovicë.

156 Izjava Halila Morine data MKSJ 4. i 5. oktobra 2001. godine; Halil Morina, 25. februar 2002. godine, predmet *Milošević*.

157 Izjava Halila Morine data MKSJ 4. i 5. oktobra 2001. godine.

158 Izjava N. G. data FHP; Izjava R. G. data FHP; Izjava R. J. data FHP; Izjava H. Q. data FHP; Izjava I. M. data FHP.

159 Izjava N. G. data FHP.

160 Ratni dnevnik 549. mtbr, P925, str. 19, predmet *Milutinović i dr.*

161 Obaveštajna informacija 549. mtbr, 5D887, predmet *Milutinović i dr.*

muškaraca i 15 muškaraca sprovele dalje od žena i streljale ih. Ovom streljanju je prisustvovala i S. K. kojoj su ovom prilikom ubijeni muž Qazim Krasniqi i dever Shyqeri Krasniqi, kao i Mihra Nerjovaj kojoj su takođe ubili muža Osmana Nerjovaja i devera Islama Nerjovaja.¹⁶²

Prema tvrdnjama meštana Ljubižde Has/Lubizhdë e Hasit, pošto su streljali 15 muškaraca na mestu Deliu/Deli Ujit, pripadnici srpskih snaga su ženama i deci naredili da se vrate u selo Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit gde su ih držali još nekoliko sati a potom su u selo doveli i muškarce koje su pronašli u šumama. Zatim su ih sve sproveli u zaselak Dedaj, gde su njih oko 100 držali zatočene u nekoliko kuća i štala. Posle nekoliko dana, strpali su žene, decu i neke muškarce u autobuse i kamione, te ih odvezli do granice sa Albanijom, gde su im oduzeli sva identifikaciona i sva druga lična dokumenta i proterali ih u Albaniju. Zadržali su grupu od 38 muškaraca koji su tada poslednji put viđeni živi. Pripadnici srpskih snaga odveli su ih u pravcu sela Mazrek/Mazrekë (opština Prizren).¹⁶³

U julu 1999. godine, nakon povratka iz Albanije, porodice 15 Albanaca koje su pripadnici VJ ubili na mestu Deliu/Deli Ujit 12. aprila 1999. godine, pronašle su njihova tela na mestu gde su i ubijeni.¹⁶⁴

Posmrtni ostaci tela 31 Albanaca od ukupno 38 koje su srpske snage izdvojile od ostalih Albanaca i odvele u nepoznatom pravcu, otkriveni su i ekshumirani u septembru 1999. godine, u mestu Gurišta/Gurishta, koje se nalazi između sela Mazrek Mazrekë, sela Planeja/Planejë i sela Miljaj/Millaj, opština

162 Izjava Mihre Nerjovaj data FHP; Izjava S. K. data FHP; Ubili su sledećih 15 kosovskih Albanaca: 1) Osman (Ahmet) Nerjovaj (05.04.1956); 2) Islam (Ahmet) Nerjovaj (17.04.1944); 3) Latif (Jemin) Nerjovaj (21.03.1952); 4) Mehmet (Gani) Nerjovaj (17.06.1962); 5) Rexhep Nerjovaj (52); 6) Murtez Nerjovaj (60); 7) Lulzim Nerjovaj (17); 8) Tafe Nerjovaj (31); 9) Neki Gigollaj (54); 10) Sinan Gigollaj (29); 11) Nexhat (Haxhi) Gigollaj (25.03.1977); 12) Naser (Muharrem) Gigollaj (08.01.1973), svi iz sela Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit; 13) Qazim (Sejdi) Krasniqi (30.10.1966); 14) Shyqer (Sejdi) Krasniqi (11.10.1956) i 15) Abdullah Krasniqi (51), sva trojica iz sela Damjane/Damjan. Trojicu su teže ranili, i to: braću Fejza i Qerima Nerjovaj i Haxhi Gigollaj. Sva trojica ranjenih su iz sela Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit.

163 Pouzdano su identifikovani sledećih 38 kosovskih Albanaca: 1) Beqir (Riza) Gigollaj (09.02.1964); 2) Agim (Riza) Gigollaj (14.07.1977); 3) Mustafë (Rizë) Gigollaj (31.05.1966); 4) Xhafer (Maliq) Gigollaj (10.10.1977); 5) Afrim (Maliq) Gigollaj (28.06.1973); 6) Gëzim (Avdyl) Gigollaj (18.11.1979); 7) Refki (Maliq) Gigollaj (23.05.1978); 8) Selman (Avdyl) Gigollaj (30.05.1974); 9) Ylber (Qerim) Gigollaj (09.12.1982); 10) Beqir (Qazim) Gigollaj (1979); 11) Qerim (Bajram) Gigollaj (06.08.1949); 12) Selim (Fejzullah) Mučaj (24.10.1977); 13) Isni (Haki) Mučaj (05.02.1980); 14) Njazi (Haki) Mučaj (17.03.1982); 15) Bylbyl (Haki) Mučaj (01.12.1950); 16) Abedin (Haki) Mučaj (13.05.1963); 17) Avdulla (Bylbyl) Mučaj (20.06.1977); 18) Shefqet (Murteza) Mučaj (07.09.1979); 19) Jeton (Latif) Memqaj (08.05.1977); 20) Enver (Nazif) Memqaj (19.02.1982); 21) Hasan (Hysen) Memqaj (15.07.1961); 22) Xhavit (Hysen) Memqaj (04.05.1964); 23) Zenun (Avdulla) Parallnagaj (17.07.1961); 24) Rifat (Ukë) Parallagaj (25.07.1972); 25) Avdush (Ragip) Kajdomčaj (21.01.1984); 26) Afrim (Ragip) Kajdomčaj (12.09.1981); 27) Idriz (Nebi) Osmankaj (10.07.1972); 28) Selman (Man) Osmankaj (05.07.1972); 29) Hysen (Man) Osmankaj (24.04.1975), i 30) Teki (Haxhi) Nerjovaj (14.05.1961), svi Albanci iz sela Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit; 31) Skender (Hasan) Parallangaj; 32) Afrim (Avdyl) Gigollaj; 33) Sulejman (Avdyl) Gigollaj; 34) Shefqet (Magjun) Gigollaj (21); 35) Xhem (Dervish) Gigollaj (21); 36) Sadri (Nuh) Gjakollaj (23), i 37) Afrim Gjibegju (18), svi 37 iz sela Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit, i 38) Rustem Taçi (13.11.1971), iz sela Damjane/Demjan, opština Đakovica/Gjakovë; Izjava A. G. data FHP; Izjava S.K. data FHP; Izjava M. P. data FHP; Izjava S. G. data FHP; Izjava H. M. data FHP; Izjava Z. N. data FHP; Izjava F. M. data FHP.

164 Izjava S. K. data FHP; Izjava Mihre Nerjovaj data FHP; Izjava I. G. data FHP.

Prizren. Preostalih sedam muškaraca se još uvek vode kao nestala lica.¹⁶⁵

Za vreme svedočenja Božidara Delića u predmetu *Milošević*, prikazana su dva snimka na kojima govori Mihra Nerjovaj. Prvo je prikazan snimak Radio-televizije Srbije (RTS) od sredine aprila 1999. godine u kojem Mihra Nerjovaj govori da OVK Albancima nije davao hranu i da su izbegli Albanci bili gladni, a da se onda pojavila VJ i spasla Albance, dala im hranu i sačuvala ih od OVK.¹⁶⁶

Potom je tužilac Džefri Najs prikazao snimak razgovora koji je posle NATO bombardovanja SRJ obavio istražitelj MKSJ sa Mihrom Nerjovaj u kojem ona objašnjava kako je izjavu RTS-u dala pod prinudom: „Oveli su me na jedno polje i rekli su mi da moram da kažem sve šta mi oni budu rekli. Plašila sam se, i onog trenutka kada su fokusirali kameru, moje dete je došlo iza mene. Jedno civilno lice je prišlo mojoj ćerki, odveo je i rekao joj ‘nemoj da se plašiš’ i dao joj dve bombone. Meni je rekao da nastavim da izgovaram one reči koje mi je rekao. To mi je dva puta rekao, ali ja to jednostavno nisam mogla da uradim. Treći put me je ponovo to pitao, ali onog trenutka kada su počeli da snimaju, ja jednostavno to nisam mogla da kažem, nisam mogla da izgovorim te reči. Ponovo su mi to rekli četvrti put, ali jednostavno i dalje nisam mogla to da uradim, jer sam bila bez vazduha. Onda su mi rekli ‘ili ćeš da počneš ili ćemo da ti ubijemo ćerku’. Nisam znala šta da uradim, samo sam pogledala u stranu da vidim šta joj rade. Moju ćerku su odveli bliže njima i stavili su joj nož pod grlo i onda su mi rekli ‘ili ćeš da govoriš ili ćemo joj odseći glavu’ [...] Rekli su nam da nas je mučila OVK, ali ja nisam znala šta je OVK, budući da nikada nisam videla njihove uniforme. Rekli su mi da moram da kažem da su nas mučili, da nam OVK nije dozvolila ništa da pijemo ili da jedemo, a da kada je stigla jugoslovenska vojska, da su oni prisilili OVK da ode, da napusti selo i onda nam je jugoslovenska vojska pomogla. Ja sam to morala da kažem. U suprotnom bi mi ubili ćerku [...] Kada sam počela da govorim, pustili su je.”¹⁶⁷

30 Pošto je odgledao ovaj video snimak, Delić je osporio istinitost ove izjave Mihre Nerjovaj, uz obrazloženje da ona živi na Kosovu te da zbog pritiska OVK „ne može [...] govoriti lepo“ o srpskim snagama.¹⁶⁸

U nastavku svedočenja Delić je prihvatio tužiočevu sugestiju da su na području sela Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit delovale jedinice iz sastava 2. motorizovanog bataljona.¹⁶⁹

8. Meja/Mejë i Korenica/Korenicë - dana 27. aprila 1999. godine, pripadnici srpskih snaga ubili su 352 albanska civila na području ovih sela.

Dolina Reka je klanac tri reke - Carragojs, Erenik i Trava, u severozapadnom delu opštine Đakovica/Gjakovë. Klanac reka pruža se od južnih oboda Dečana/Deçane, jugoistočno prema gradu Đakovica/Gjakovë, u dužini od oko 25 kilometara. U dolini Reka je smešteno 31 planinsko selo, među kojima su i sela Meja/Mejë i Korenica/Korenicë.

165 Kao nestala lica još uvek se vode: Skender (Hasan) Parallangaj, Afrim (Avdyl) Gigollaj, Sulejman (Avdyl) Gigollaj, Shefqet (Magjun) Gigollaj, Xhem (Dervish) Gigollaj, Sadri (Nuh) Gjakollaj i Afrim Gjibegjiu (18), svi iz sela Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit; Izjava A. G. data FHP; Izjava S. K. data FHP; Izjava.M. P. data FHP; Izjava S. G. data FHP; Izjava H. M. data FHP; Izjava Z. N. data FHP; Izjava F. M. data FHP.

166 Video snimak izjave koju je Mihra Nerjovaj dala RTS-u u aprilu 1999. godine, 6. jul 2005, predmet *Milošević*.

167 Video snimak razgovora istražitelja MKSJ sa Mihrom Nerjovaj, 18. jul 2005, predmet *Milošević*.

168 Božidar Delić, 18. jul 2005, predmet *Milošević*.

169 Božidar Delić, 18. jul 2005, predmet *Milošević*; Ubistva u selu Ljubižda Has/Lubizhdë e Hasit nisu bila obuhvaćena optužnicom Tužilaštva MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*

8.1 Zvanični dokumenti VJ i svedočenja pripadnika VJ

U selu Meja/Mejë, koje se nalazi blizu grada Đakovica/Gjakovë, na najjužnijem kraju doline Reka, 21. aprila 1999. godine, ubijen je Milutin Praščević, lokalni funkcioner MUP zajedno sa još tri policajca.¹⁷⁰

K-90, koji je u to vreme bio vojnik VJ stacioniran u Đakovici/Gjakovë, posvedočio je u predmetu *Milutinović i dr.* da je ubistvo te četvorice policajaca bilo povod za masovno angažovanje policije na tom području i da je u roku od nekoliko dana u desetak autobusa i više civilnih vozila stiglo još oko 400 policajaca, uključujući pripadnike Posebnih jedinica policije i “frenkijevce” iz Resora državne bezbednosti MUP i Jedinice za specijalne operacije.¹⁷¹ Prema sopstvenom priznanju, K-90 je učestvovao u “proterivanj[u]”¹⁷² kosovskih Albanaca iz sela i zaselaka oko te opštine; konkretno, on je bio među onima koji su naređivali ljudima iz devet-deset sela da odu.¹⁷³

Nikë Peraj, u aprilu 1999. godine kapetan I klase VJ, posvedočio je u predmetu *Milutinović i dr.* da je, ubrzo nakon Praščevićevog ubistva, u jednoj privatnoj kući u Đakovici/Gjakovë održan nezvanični sastanak, kojem su, između ostalih, prisustvovali načelnik bezbednosti njegove brigade - 52. artiljerijsko raketne brigade, Sergej Perović, i načelnik Odseka bezbednosti Prištinskog korpusa Momir Stojanović.¹⁷⁴ Peraj je ispričao da se “Stojanović tokom sastanka obratio Mićunoviću [komandantu rezervnih snaga VJ u Đakovici/Gjakovë] i Kovačeviću [načelniku SUP Đakovica/Gjakovë] naredivši im da izvedu jednu operaciju u dolini Carragojs, gde je, u znak odmazde za ubistvo Praščevića, trebalo eliminisati barem 100 ‘glava’ i spaliti sve kuće.”¹⁷⁵ Prema rečima Peraja, Stojanović je pomenuo da je blizak prijatelj optuženog Pavkovića i ponudio da zaštiti Mićunovića i Kovačevića.¹⁷⁶ Peraj je rekao da mu je Stojanović bio “dobar prijatelj” i da mu je početkom marta 1999. godine rekao da će snage SRJ/Srbije izvesti operaciju etničkog čišćenja nad kosovskim Albancima u opštini Đakovica/Gjakovë.¹⁷⁷

U Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona, za dan 26. april 1999. godine, zapisano je da se komandant bataljona [Vlatko Vuković] sastao se sa načelnikom Štaba Prištinskog korpusa i primio zadatke za naredni period, među kojima i “zadatak za blokadu šireg rejona sela **Korenica**”¹⁷⁸

U Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona, za dan 27. april 1999. godine, zapisano je: “06:00 časova – izvršena je blokada na liniji: selo **Korenica** (tt 360) – groblje – raskrsnica puta – selo Meja Orizi – Kodra Kikes. 08:30 u rejonu groblja na liniji blokade iz grupe civila, među kojima su bila i

170 Stradali su i policajci: Ljubodrag Lazarević, Boban Lazović i Naser Arifaj; Baza podataka FHP.

171 K-90, 29. januar 2007. godine, dok. pr. br. P2652 (Izjava svedoka od 8. decembra 2002. godine), par. 47, predmet *Milutinović i dr.*

172 K-90, dok. pr. br. P2652 (Izjava svedoka od 8. decembra 2002. godine), par. 41-45, 29. januar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr.*

173 K-90, dok. pr. br. P2652 (Izjava svedoka od 8. decembra 2002. godine), par. 44, 29. januar 2007. godine, predmet *Milutinović i dr.*

174 Nikë Peraj, dok. pr. br. P2253 (Izjava svedoka od 9. avgusta 2006. godine), par. 59, predmet *Milutinović i dr.*

175 Nikë Peraj, dok. pr. br. P2253 (Izjava svedoka od 9. avgusta 2006. godine), par. 59, 15. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

176 Nikë Peraj, dok. pr. br. P2253 (Izjava svedoka od 9. avgusta 2006. godine), par. 60–61, 16. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

177 Nikë Peraj, dok. pr. br. P2253 (Izjava svedoka od 9. avgusta 2006. godine), par. 57, predmet *Milutinović i dr.*

178 Ratni dnevnik 2. motorizovanog bataljona, zapisano za dan 26. april 1999. godine, dok. pr. br. P2019, predmet *Milutinović i dr.*

deca, pucano je na vojnike u blokadi”, kojom prilikom su ranjena dva vojnika iz 1. mtč.¹⁷⁹ Informacija da je 2. motorizovani bataljon blokirao selo Korenica 27. aprila 1999. godine potvrđena je i u Ratnom dnevniku 549. mtbr.¹⁸⁰

U Ratnom dnevniku 2. motorizovanog bataljona, za dane 28/29. april 1999. godine, zapisano je: “Deo jedinica se nalazi u blokadi objekta/rejona **Reka**.”¹⁸¹

Pri svedočenju u predmetu *Milutinović i dr*, Vuković je izjavio da su pripadnici Posebnih jedinica policije iz Đakovice/Gjakovë i Peći/Pejë bili angažovani na pretresu terena i uništavanju OVK, dok je on u Korenici/Korenicë angažovao “tri streljačka voda”, jedno odeljenje vojne policije i druga pozadinska odeljenja kao deo tadašnjih protivterorističkih dejstava.¹⁸² Vuković je posvedočio da su pripadnici njegove jedinice, 27. i 28. aprila dok je jedinica bila kod Korenice/Korenicë, videli grupe civila kako napuštaju selo u pravcu snaga VJ.

Prema tvrdnji Nikë Peraja, srpske snage imale su tokom operacije u dolini Reka kontrolne punktove na tom području. Jedan od njih nalazio se na putu od Dobroša/Dobrosh ka Meji/Mejë, kojim su raseljeni kosovski Albanci odlazili na jug dolinom Reka. Drugi se nalazio u blizini raskrsnice na putu od Korenice/Korenicë ka gradu Đakovici/Gjakovë, kojim su išli raseljeni kosovski Albanci iz Korenice/Korenicë i okolnih sela.¹⁸³

U izveštaju Prištinskog korpusa upućenom Komandi 3. armije i Štabu Vrhovne komande zabeleženo je da tokom cele operacije u dolini Reka nije poginuo nijedan vojnik, ali da je bilo 25 ranjenih, kao i da je ubijeno “više desetina terorista.”¹⁸⁴ To odgovara Izveštaju 125. motorizovane brigade od 29. aprila 1999. godine, u kojem se tvrdi da je operacija uspešno okončana i da nije bilo gubitaka osim jednog lakšeg ranjavanja.¹⁸⁵

32

Dragan Živanović, komandant 125. mtbr, pukovnik Goran Jevtović, prvi referent u Odeljenju za operativno-nastavne poslove Komande, i Vlatko Vuković su posvedočili da su angažovani u operaciji u dolini Reka putem usmenog naređenja Veroljuba Živkovića, načelnika Štaba Prištinskog korpusa i 27. aprila 1999. godine, kada je sprovedena operacija u dolini Reka, komandujućeg starešine Isturene komandne grupe Prištinskog korpusa, jer je operacija uključivala samo neke vodove brigada, a ne cele brigade.¹⁸⁶

179 Ratni dnevnik 2. motorizovanog bataljona, zapisano za dan 27. april 1999. godine, dok. pr. br. P2019, predmet *Milutinović i dr*.

180 Ratni dnevnik 549. mtbr, zapisano za dan 27. april 1999. godine, dok. pr. br. P925, predmet *Milutinović i dr*.

181 Ratni dnevnik 2. motorizovanog bataljona, zapisano za dane 28/29. april 1999. godine, dok. pr. br. P2019, predmet *Milutinović i dr*.

182 Vlatko Vuković, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 69, predmet *Milutinović i dr*.

183 Nikë Peraj, 14. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. P326 (Karta područja koju je obeležio Nike Peraj), predmet *Milutinović i dr*; Dok. pr. br. 3D1128 (Borbeni izveštaj 3. armije upućen Generalštabu, 4. aprila 1999. godine), str. 3 (gde stoji da su mešoviti kontrolni punktovi vojske i policije postavljeni na svim važnim saobraćajnicama koje vode s Kosova), predmet *Milutinović i dr*.

184 Dok. pr. br. 6D1468 (Izveštaj Prištinskog korpusa, 30. april 1999. godine), str. 1–2, predmet *Milutinović i dr*.

185 Dok. pr. br. P2026 (Borbeni izveštaj 125. mtbr, 29. april 1999), str. 2. U ovom izveštaju se navodi da je u operaciji bila angažovana i jedna dobrovoljačka četa, predmet *Milutinović i dr*.

186 Dragan Živanović, 18. januar 2008. godine, predmet *Milutinović i dr*; Goran Jevtović, 16. januar 2008. godine, predmet *Milutinović i dr*; Vlatko Vuković, dok. pr. br. 5D1442 (Izjava svedoka od 5. januara 2008. godine), par. 68–70, predmet *Milutinović i dr*.

U aprilu 1999. godine **svedok K-73** bio je razmešten u opštinu Dečani/Deçane, severno od opštine Đakovica/Gjakovë.¹⁸⁷ Njegov komandant mu je rekao da će njegova jedinica ići u “čišćenje” tog područja od kosovskih Albanaca i da sve albanske civile treba da pošalju ka Korenici/Korenicë, kako bi policija mogla da uhapsi pripadnike OVK, koji su nazivani “teroristima”.¹⁸⁸ Svedok K-73 je posvedočio da je to bio “paravan” i da je jedini cilj te operacije bio da se sela očiste od kosovskih Albanaca. On je objasnio da nije znao da je te seljane trebalo ubiti, ali da je znao da ih treba proterati.¹⁸⁹ U vezi s OVK, izjavio je da nijedan pripadnik OVK ne bi svojom voljom tamo otišao jer ne bi mogao da izbegne snage VJ i MUP.¹⁹⁰

8.2 Izjave očevidaca

Albanka Merita Deda, meštanka sela Guske/Guskë, koja je početkom aprila 1999. godine iz Guske/Guskë došla u Korenicu/Korenicë, posvedočila je da su 27. aprila naoružane i uniformisane srpske snage ušle u dvorište kompleksa porodice Markaj u Korenici/Korenicë i naredile onima koji su tamo stanovali da izađu. U dvorištu su muškarci odvojeni od žena i premlaćeni, a dragocenosti su im oduzete. Takođe su ih primorali da više puta dižu tri prsta i uzvikuju “Srbija”.¹⁹¹ Ženama je potom naređeno da odu. Kad je Deda bila na 20-tak metara od kuće, čula je pucnje iz vatrenog oružja. Okrenula se i videla kako na zemlji leži devet muškaraca, uključujući njenog oca i druge članove njene porodice, kao i komšije.¹⁹² Deda je pred MKSJ posvedočila da nijednog od tih muškaraca više nije videla živog i da su joj neka od tela kasnije vraćena pošto su iskopana iz masovne grobnice u Batajnici.¹⁹³ Izjavila je da nijedan od tih muškaraca nije bio pripadnik OVK, već da je njena porodica bila na meti jer je jedan njen rođak bio član Liberalne partije Kosova.¹⁹⁴ Tokom unakrsnog ispitivanja nije osporen Dedin iskaz o tome da li je u njenoj porodici bilo pripadnika OVK. Deda je i u sudnici i u pismenoj izjavi koju je 2000. godine dala tužilaštvu izjavila da su pripadnici VJ učestvovali u premlaćivanju i pucnjavi u dvorištu porodice Markaj 27. aprila. Kad je suočena s nedatiranim beleškama sa razgovora koji su s njom obavili članovi Međunarodne krizne grupe, u kojem je rekla da su počinio bili “srpski policajci”,¹⁹⁵ ona je ostala pri tvrdnji da su lica u njenom dvorištu bila pripadnici VJ.¹⁹⁶ Prema njen-

33

187 K-73, dok. pr. br. P2440 (Izjava svedoka), par. 38, 40, preuzeto iz predmeta *Milutinović i dr.*

188 K-73, dok. pr. br. P2440 (Izjava svedoka), par. 40, 14. septembar 2006. godine (zatvorena sednica), preuzeto iz predmeta *Milutinović i dr.*

189 K-73, dok. pr. br. P2440 (Izjava svedoka), par. 40, 13. septembar 2006. godine (zatvorena sednica), 14. septembar 2006. godine (zatvorena sednica), preuzeto iz predmeta *Milutinović i dr.*

190 K-73, dok. pr. br. P2440 (Izjava svedoka), par. 40, 13. septembar 2006. godine (zatvorena sednica), 14. septembar 2006. godine (zatvorena sednica), preuzeto iz predmeta *Milutinović i dr.*

191 Merita Deda, 10. avgust 2006. godine, dok. pr. br. P2233 (Izjava svedoka od 8. aprila 2000. godine), str. 3, predmet *Milutinović i dr.*

192 Merita Deda, dok. pr. br. P2233 (Izjava svedoka od 8. aprila 2000. godine), str. 3, 10. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

193 Merita Deda, 10. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.* Ostaci Marka Dede, starog 47 godina, Pashka Dede, starog 42 godine, Lintona Dede, starog 16 godina, Prenda Markaja, starog 60 godina, Pashuka Markaja, starog 38 godina, Marka Markaja, starog 65 godina, Bekima Markaja, starog 23 godine, i Petrita Markaja, starog 27 godina, pronađeni su u masovnoj grobnici u Batajnici. Međutim, telo Skendera Pjetrija nije identifikovano među telima iz Batajnice.

194 Merita Deda, dok. pr. br. P2233 (Izjava svedoka od 8. aprila 2000. godine), str. 4, predmet *Milutinović i dr.*

195 Dok. pr. br. 3D2 (Međunarodna krizna grupa, Baza podataka o incidentima – Merita Deda), str. 1, predmet *Milutinović i dr.*

196 Merita Deda, 10. avgust 2006. godine, dok. pr. br. P2233 (Izjava svedoka od 8. aprila 2000. godine), str. 4, predmet *Milutinović i dr.*

om opisu, oni su na sebi imali različite uniforme, uključujući zeleno-smeđe maskirne uniforme, crne maske, marame, poveze i trake.¹⁹⁷

Lizane Malaj je isto tako posvedočila da su otprilike u 07:30 časova 27. aprila 1999. godine naoružani pripadnici srpskih snaga opkolili njenu kuću u Korenici/Korenicë i ušli u dvorište. Ti muškarci bili su odeveni u vojne, policijske i paravojne uniforme.¹⁹⁸ Njenom sinu Belirumu su naredili da legne na zemlju, kao i drugim muškarcima koje su zatekli u kući, uključujući njenog muža Vata Malaja, nećaka Arbena Kabashija, brata Nikolla Kabashija, Kabashijevog sina –bratunca svedokinje Malaj – Andrusha Kabashia, i nećaka Engjellija.¹⁹⁹ Potom su naredili ženama da idu u Albaniju.²⁰⁰ Malajeva nije želela da ode, ali je bila prisiljena na to. Kad su ona i druge žene odmakle oko 50 metara od kuće, iz pravca kuće je čula više pucnjeva i plač svog sina, pa se okrenula i videla svoju kuću u plamenu. Malajeva je ispričala da je pokušala da se vrati, ali da ju je jedan policajac sprečio.²⁰¹ Izjavila je da nijedan od muškaraca iz njene porodice nije bio pripadnik OVK i da u kući nije bilo oružja.²⁰² Kao i Deda, Malajeva je posvedočila da su joj kasnije predata tela nekih od muškaraca, njenih rodaka od kojih je bila odvojena.²⁰³ Izjavila je da se “još oko 73” muškaraca iz sela vodilo kao nestalo u vreme njenog svedočenja.²⁰⁴ Malajeva je posvedočila da su, osim njenih bližih rodaka, ubijeni i drugi meštani iz njenog sela i izjavila da je “Klaudija, ćerka Marije Malaj, ubijena u hodu, s leđa.”²⁰⁵ Malajeva je za “pripadnike paravojnih snaga” rekla da su imali mnogo oružja, brade, maske i trake na rukavima, kao i da su bili odeveni u uniforme plavo-smeđe boje. Za policajce je rekla da su bili odeveni u plave i svetloplave policijske uniforme s trakama na rukavima. Druge prisutne snage je opisala kao pripadnike vojske, odevene u smeđe-zelene uniforme s oznakama na rukavima.²⁰⁶

Martin Pnishi, kosovski Albanac, bio je stanovnik sela Meja/Mejë, opština Đakovica/Gjakovë. Pnishi-jev prikaz operacije u dolini Reka podudara se s rečima svedoka K-90 i Nikë Peraja. Martin Pnishi je posvedočio da se otprilike u 07:00 časova 27. aprila 1999. godine u Meji/Mejë iznenada pojavio veliki

34

197 Merita Deda, 10. avgust 2006. godine, dok. pr. br. P2233 (Izjava svedoka od 8. aprila 2000. godine), str. 3–4, predmet *Milutinović i dr.*

198 Lizane Malaj, 9. avgust 2006. godine, dok. pr. br. P2232 (Izjava svedoka od 9. septembra 2001. godine), str. 3, predmet *Milutinović i dr.*

199 Lizane Malaj, 9. avgust 2006. godine, dok. pr. br. P2232 (Izjava svedoka od 1. septembra 2000. godine), str. 3–4, predmet *Milutinović i dr.*

200 Lizane Malaj, 9. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

201 Lizane Malaj, 9. avgust 2006. godine, dok. pr. br. P2232 (Izjava svedoka od 1. septembra 2000. godine), str. 4, predmet *Milutinović i dr.*

202 Lizane Malaj, dok. pr. br. P2232 (Izjava svedoka od 1. septembra 2000. godine), str. 4, 10. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

203 Lizane Malaj, 9. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*; Dok. pr. br. 6D13 (Krivična prijava, 28. avgust 2001. godine), predmet *Milutinović i dr.*; Lizane Malaj, 10. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.* Među telima pronađenim u masovnim grobnicama u Batajnici bila su tela Blerima Malaja, Nikolla Kabashija, Arbena Kabashija, Andrusha Kabashija i Vata Malaja.

204 Lizane Malaj, dok. pr. br. P2232 (Izjava svedoka od 9. septembra 2001. godine), str. 3, predmet *Milutinović i dr.*

205 Lizane Malaj, 10. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

206 Lizane Malaj, 9. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

broj pripadnika policije, vojske i drugih snaga.²⁰⁷ Dva pripadnika MUP, s kojima su bila dva “ruska vojnika”, rekla su mu da povede porodicu i ode iz kuće, jer će je zapaliti.²⁰⁸

Pripadnici srpskih snaga su 27. aprila 1999. godine ubili 356 kosovskih Albanaca civila - 277 u Meji/Mejë, 67 u Korenici/Korenicë, jednog u Bistražinu/Bistrashin, dva u Dobrošu/Dobrosh, jednog u Đakovici/Gjakovë, jednog u Jahocu/Jahoc, dva u Racaju/Rracaj, četiri u Ramocu/Ramoc i jednog u Šeremetu/Sheremet.²⁰⁹

U konsolidovanom spisku nestalih lica koji je sačinio OMPF zabeleženo je da je s područja Meje/Mejë 27. aprila 1999. godine nestalo više od 300 lica. Po ekshumaciji ljudskih ostataka iz masovnih grobnica u Batajnici, kod Beograda, identifikovano je 287 lica koja su nestala s područja Meje/Mejë. Među tih 287 lica bilo je 13 lica za koja su Merita Deda i Lizane Malaja izjavile da su ubijena u Korenici/Korenicë.²¹⁰

Od ukupnog broja kosovskih Albanaca ubijenih 27. aprila 1999. godine u selima Meja/Mejë i Korenica/Korenicë, još uvek nisu pronađena tela njih 17 i oni su evidentirani na listi nestalih MKCK: Male Ahmeti pod brojem BLG-801858-01, Avdyli Mehmet pod brojem BLG-802548-01, Mentor Beqaj pod brojem BLG-802566-02, Ismail Binaku pod brojem BLG-800931-03, Elson Hasanaj pod brojem BLG-802910-01, Miter Hasanaj pod brojem BLG-802910-02, Ndue Hasanaj pod brojem BLG-802911-01, Lazer Krasniqi pod brojem BLG-801205-01, Mehmet Mehmeti pod brojem BLG-803064-02, Naim Nimanaj pod brojem BLG-802419-01, Idriz Pajaziti pod brojem BLG-802446-03, Skender Pjetri pod brojem BLG-802941-01, Xhavit Salcaj pod brojem BLG-801208-01, Niman Saliu pod brojem BLG-802292-01, Ilir Xhemajli pod brojem BLG-802572-03, Muharem Xhemajli pod brojem BLG-802572-02 i Shkelzen Xhemajli pod brojem BLG-802572-04.

8.3 Konstatcije iz presude Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr.*

“Veće smatra da je operacija Reka izvedena delom kao odgovor na ubijanje pet policajaca²¹¹ 22. aprila [...] Veće se uverilo da je to bila organizovana zajednička operacija VJ i MUP, za koju su nadređeni komandni lanci MUP i VJ znali i koju su odobrili, a u kojoj su učestvovali pripadnici paravojnih grupa. Dokumenti VJ [...] potvrđuju da je to bila operacija koju je odobrila Komanda Prištinskog korpusa.

207 Martin Pnishi, dok. pr. br. P2236 (Izjava svedoka od 14. marta 2002. godine), str. 2–3, 10. avgust 2006. godine, Lizane Malaj, 10. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.* Pnishi je izjavio da su tenkovi VJ bili stacionirani na brdu Čabrat. Međutim, tokom unakrsnog ispitivanja, svedok K-72 je izjavio da na brdu Čabrat nisu bili tenkovi, već prage i druga vojna vozila. (Svedok K-72, 26. oktobar 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*)

208 Martin Pnishi, dok. pr. br. P2236 (Izjava svedoka od 14. marta 2002. godine), str. 3, predmet *Milutinović i dr.*

209 Izjave ukupno 250 svedoka datih FHP; MKCK (2010), Nestale osobe u vezi sa događajima na Kosovu od januara 1998, Beograd: MKCK, FHP-9795; Office on Missing Persons and Forensics, Remains identified and handed over to the affected families between March 2003-2007, 2007, FHP-15297; Office on Missing Persons and Forensics, Consolidated list of persons missing in Kosovo, 2.10.2006, FHP-32367; Office on Missing Persons and Forensics, Remains identified and handed over to the affected families between 2011-2012, 2012, FHP-55816; Office on Missing Persons and Forensics, Remains identified and handed over to the affected families between 2011-2012, 2012, FHP-42495.

210 Dok. pr. br. P2798 (Spisak nestalih lica OMPF), predmet *Milutinović i dr.*

211 Prema podacima FHP i FHP Kosovo, dana 22. aprila 1999. godine, ubijena su četiri policajca.

Veće konstatuje da su tokom operacije u dolini Reka, snage VJ i MUP zajedničkim dejstvima proterivale civile kosovske Albanice iz njihovih sela i veliki broj njih poslale u Albaniju.

Kad je reč o Korenici, Veće podseća da izveštaji VJ pokazuju da su pripadnici 549. motorizovane brigade bili angažovani u operacijama na groblju u Korenici istog onog dana za koji su svedokinje Deda i Malaj rekle da su u tom selu videle vojnike VJ. Na osnovu svedočenja Merite Dede, Lizane Malaj i svedoka K-73, Veće se uverilo da su 27. aprila 1999. godine pripadnici MUP, uključujući PJP, VJ, uključujući pripadnike 549. motorizovane brigade, rezervisti i pripadnici paravojnih snaga, tokom zajedničke operacije ubili izvestan broj muškaraca kosovskih Albanaca i prisilno proterali izvestan broj civila kosovskih Albanaca, među kojima su bile Merita Deda i Lizane Malaj, od koji su neki prisiljeni da odu u Albaniju.

[...] Veće zaključuje da konkretna ubistva [...] počinjena u Meji i Korenici i drugim selima u dolini Reka 27. aprila 1999. godine, ukazuju na to da je u okviru operacije u dolini Reka, koju su pripadnici VJ i MUP izveli zajedno s pripadnicima paravojnih snaga, počinjen masakr [...] koji je za posledicu imao ubijanje najmanje 287 kosovskih Albanaca. Jedini razumni zaključak koji se može izvesti iz svih ovih dokaza jeste da su, u vreme kad su ubijena, mnoga od tih lica bila civili ili lica van borbenog stroja.

[...] Veće konstatuje da su snage VJ i MUP 27. aprila 1999. godine u selima Meja i Korenica i njihovoj okolini ubile sledećih 275 lica²¹² [...]: Mark Abazi, Pashk Abazi, Bekim Ademaj, Shemsi Ademaj, Isuf Ademi, Mazllum Ademi, Liridion Ahmetaj, Ahmet Ahmeti, Ahmet Ahmeti, Blerim Ahmeti, Hysen Ahmeti, Adem Aliaj, Agron Aliaj, Ali Aliaj, Sali Aliaj, Zenun Aliaj, Ymer Avdullahu, Avdyl Avdyli, Bajrush Avdyli, Hysen Avdyli, Muhedin Avdyli, Lavdim Bajraktari, Shaban Bajrami, Syle Bajrami, Xhafer Bajrami, Xhavit Bajrami, Ali Bala, Bajram Bala, Mehmet Bala, Perparim Bala, Ragip Baliu, Demush Bardheci, Idriz Bardheci, Haki Batusha, Armend Beqaj, Bajram Beqaj, Bedri Beqaj, Brahim Beqaj, Dritan Beqaj, Emin Beqaj, Kujtim Beqaj, Milazim Beqaj, Ramadan Beqaj, Rasim Bequaj, Tafe Beqaj, Ymer Beqaj, Albert Beqiraj, Arsim Beqiraj, Syle Beqiraj, Tahir Beqiraj, Halil Berisha, Avni Binaku, Binak Binaku, Ismet Bobi, Fiqrih Cuni, Muharrem Cuni, Sutki Cuni, Frrok Dedaj, Gjon Dedaj, Mikel Dedaj, Pjeter Dedaj, Deli Deliu, Ali Demaj, Agron Duzhmani, Frane Duzhmani, Gostin Duzhmani, Mikel Duzhmani, Gezim Duzhmani, Manuel Duzhmani, Marjan Duzhmani, Pashk Duzhmani, Pal Duzhmani, Male Fazlija, Haxhi Fetaj, Lulzim Gashi, Ibrahim Gaxherri, Xhafer Gaxherri, Deme Gjocaj, Ardian Gjokaj, Asllan Golaj, Avdi Golaj, Idriz Golaj, Musa Gola, Rame Golaj, Rexhe Golaj, Skender Hadergjonaj, Faik Hajredini, Hysni Hajredini, Qamil Hajredini, Gjon Hasanaj, Luan Hasanaj, Shyt Hasanaj, Mentor Haxhaj, Avdi Haxhiu, Florim Haxhiu, Tahir Haxhiu, Ardian Hoxha, Blendian Hoxha, Bajram Hoxha, Fitim Hoxa, Hajrullah Hoxha, Naim Hoxha, Ramiz Hoxha, Rifat Hoxha, Binak Hyseni, Hysni Ibrahim, Masar Idrizi, Demë Islamaj, Bajram Isufi, Isa Isufi, Besim Kameri, Gëzim Kameri, Muharrem Kamberi, Rrustem Kameri, Shpend Kameri, Nikolle Komani, Fran Komani, Pashk Komani, Mikel Kqira, Pashk Kqira, Luz Kqira, Albert Krasniqi, Pjeter Krasniqi, Mark Krasniqi, Ndue Krasniqi, Hasan Kuqi, Shpend Kuqi, Haki Kurtaj, Isa Kurtaj, Muhamet Kurtaj, Sami Kurtaj, Kllaudie Mala, Kol Mala, Monika Mala, Blerim Maloku, Burim Maloku, Petrit Maloku, Ymer Maloku, Besim Malushaj, Shefki Mulashaj, Dede Markaj, Gezim Marku, Gjovalin Markaj, Milan Markaj, Sokol Markaj, Agron Mehmeti, Arben Mehmeti, Gani Mehmeti, Hysen Mehmeti, Hysni Mehmeti, Muharrem Mehmeti, Quash Mehmeti, Rame Mehmeti, Sami Mehmeti, Marash Merturi, Bajram Meta, Ismet Miftari, Brahim Miroci, Fahredin Miroci, Isuf Miroci, Sokol Miroci, Kole Nreaj, Nue Ndue, Ahmet Neziri, Sokol Ndue,

36

212 Prema podacima FHP i FHP Kosovo, dana 27. aprila 1999. godine, srpske snage su ubile 356 ljudi u sela Meja/Mejë i Korenica/Korenicë.

Sokol Nuza, Shpend Osmani, Avdyl Pajaziti, Smajl Pajaziti, Gani Pajaziti, Haxhi Pajaziti, Ismet Pajaziti, Muje Pajaziti, Qerim Pajaziti, Shkelzen Pajaziti, Shpend Pajaziti, Zenel Pajaziti, Uke Pepaj, Gasper Pjetri, Ilirjan Pjetri, Ardian Prelaj, Driton Prelaj, Sokol Prelaj, Gjergj Prelaj, Tome Prelaj, Pal Prendi, Prend Prendi, Sokol Prendi, Vitor Prendi, Hajdar Qestaj, Adem Rama, Bujar Rama, Nijazi Rama, Sadri Rama, Sezaj Rama, Zenun Rama, Zeqir Rama, Rame Ramaj, Tahir Ramaj, Adem Rexha, Anton Rexhaj, Avni Rexha, Bashkim Rexha, Iber Rexha, Ruzhdi Rexha, Hamza Rexhaj, Isuf Rexhaj, Xhevdet Rexhaj, Bekim Rrustemi, Dan Rrustemi, Xhafer Rrustemi, Iber Sadiku, Ismet Sadiku, Osman Sadiku, Ramiz Sadiku, Sadik Sadiku, Hysni Sadriu, Rexhep Sadriu, Shaqir Sadriu, Osman Salihaj, Bajram Salihu, Beqir Selmanaj, Nexhat Selmanaj, Ali Selmani, Baki Selmani, Burim Selmani, Jonuz Selmani, Ujkan Selmani, Xheme Selmani, Zenun Selmani, Deme Shala, Ismet Shehu, Agim Shehu, Ahmet Shehu, Bujar Shehu, Mehmet Shehu, Rame Shehu, Elvis Shoshi, Gani Smajli, Filip Sokoli, Kastriot Sokoli, Kriste Sokoli, Simon Sokoli, Ismet Sylja, Rexhep Sylja, Bajram Sylja, Bajram Tahiraj, Halil Tahiraj, Isuf Tahiraj, Osman Tahiraj, Ramadan Tahiraj, Rrustem Tahiraj, Selman Tahiraj, Xhevdet Tahiraj, Uke Xhemajli, Hasan Xhemajli, Isa Xhemajli, Miftar Xhemajli, Rifat Xhemajli, Xhemajl Xhemajli, Elez Ymeri, Halit Ymeri, Hasan Ymeri, Hysen Ymeri, Musa Ymeri, Xhafer Ymeri, Zenel Ymeri, Bajram Zenuni, Xhevat Zenuni, Zenel Zenuni, Hasan Zeqiri, Arber Zyberi, Gani Zyberi, Skender Zyberi.

U vezi s ostalim licima navedenim u Prilogu H Optužnici, Veće konstatuje da su ta lica verovatno takode ubijena 27. aprila 1999. godine u Meji i Korenici i njihovoj okolini, ali da to nije dokazano van razumne sumnje. To su sledeća lica: Pjeter Abazi, Male Ahmeti, Arben Aliaj, Afrim Avdyli, Mehmet Avdyli, Pajazit Avdyli, Ali Bajrami, Mentor Beqaj, Ahmet Berisha, Ismail Binaku, Istref Curri, Izet Curri, Shani Fazlijaj, Lulzim Gashi, Hasan Gaxheri, Elson Hasanaj, Mitër Hasanaj, Ndue Hasanaj, Afrim Haxhiu, Fadil Hoxha, Gafurr Hykosmanaj, Ali Ibrahim, Pjeter Kacoli, Tom Kacoli, Lazer Krasniqi, Ilmi Kurpali, Anton Lleshi, Vilson Malaj, Esad Malushaj, Mehmet Mehmeti, Naim Nimanaj, Pashk Ndrejaj, Nrec Nrejaj, Idriz Pajaziti, Halil Pajaziti, Mark Palokaj, Gjergj Prendi, Robert Prendi, Mark Prendi, Leonard Prendi, Tahir Rexhaj, Esat Sahiti, Xhavit Salcaj, Nimon Salihu, Sherif Selmani, Shpend Selmani, Perparim Shoshi, Naser Shoshi, Gjergj Sokoli, Shpend Xhemajli, Alban Xhemajli, Ilija Xhemajli, Muharrem Xhemajli, Shkelzen Xhemajli, Gani Ymeri.²¹³

37

III Vojne starešine iz sastava 549. mtbr

Božidar Delić, komandant 549. mtbr, 1998. i 1999. godine, sada general u penziji.

Roden je 20. februara 1956. godine u okolini Đakovice/Gjakovë.²¹⁴ Sada sa prebivalištem u Beogradu.²¹⁵ General-major u penziji. Bio je i visoki funkcioner Srpske radikalne stranke, potom Srpske napredne stranke, a 2011. godine se ponovo vratio u Srpsku radikalnu stranku.²¹⁶ Za to vreme je obavljao dužnosti poslanika Narodne skupštine Srbije i člana Odbora za bezbednost.²¹⁷

213 Presuda Pretresnog veća MKSJ u predmetu *Milutinović i dr*, Tom 2 od 4, par. 228, 230, 233, 236, 238 i 239.

214 Božidar Delić, 21. jun 2005, predmet *Milošević*.

215 <http://www.vojislavseselj.info/2012/03/srpska-radikalna-stranka-dr-vojislav.html>; Pristupljeno dana: 2. oktobra 2012. godine.

216 http://www.mondo.rs/s198967/Srbija/Bozidar_Delic_se_vratio_radikalima.html; Pristupljeno dana: 2. oktobra 2012. godine.

217 <http://istinomer.rs/akter/bozidar-delic/>; Pristupljeno dana: 2. oktobra 2012. godine.

Bio je najmlađi potporučnik, najmlađi pukovnik i najmlađi general u VJ.²¹⁸

1977. godine završio je Vojnu akademiju, a kasnije i Komandno-štabnu školu i Školu nacionalne odbrane. Bio je predavač a potom i načelnik Katedre taktike Vojne akademije, sa nastavno-naučnim zvanjem docenta u predmetu taktike.²¹⁹ Od 1977. do 1987. godine bio je komandir a potom i komandant i nastavnik u Školi za rezervne oficire pešadije u Bileći.²²⁰

Preko 30. kadrovskog centra VJ, tokom 1993. i 1994. godine obavljao je dužnost načelnika štaba 715. brigade Hercegovačkog korpusa Vojske Republike Srpske, a potom je u istoj jedinici obavljao dužnost načelnika obaveštajno-bezbednosnog organa brigade.²²¹

Dana 6. februara 1995. godine stupio je na dužnost načelnika štaba 549. mtbr, a 26. jula 1997. godine je postao komandant te brigade.²²² Dana 15. januara 2000. godine Delić je postao načelnik štaba Beogradskog korpusa,²²³ a potom je bio na službi u Operativnoj upravi Generalštaba. Penzionisan je 1. aprila 2005. godine.²²⁴

U Školi za nacionalnu odbranu, u periodu 1996-1997. godine, napisao je diplomski rad "Priprema i angažovanje snaga odbrane na sprečavanju i ugušenju oružane pobune na Kosovu i Metohiji."²²⁵

Vladimir Stoilković, načelnik Štaba 549. mtbr, ujedno i zamenik komandanta Delića, bio je pukovnik VJ.²²⁶ Od 25. do 27. marta 1999. godine, Stoilković je bio komandant novoformirane Borbene grupe 7, sa dejstvom između borbenih grupa 6 i 2, u širem rejonu Velike Hoće/Hoca i Madhe.²²⁷

38

Stojan Konjikovac, 1999. godine bio je načelnik operativnog organa u Štabu 549. mtbr.²²⁸ Od 25. do 27. marta 1999. godine predvodio je i komandovao Borbenom grupom 5, koja je od Suve Reke/Suharekë dejstvovala prema selu Studenčani, opština Suva Reka/Suharekë, u zahvatu lokalnog puta, radi spajanja sa snagama Borbene grupe 6 i radi otvaranja te komunikacije.²²⁹

Nikola Mićunović, zvani Dragan, 1999. godine major VJ, komandant rezervnih snaga VJ u Đakovici/Gjakovë.²³⁰

Vlatko Vuković, 1999. godine obavljao dužnost komandanta 2. motorizovanog bataljona, koji je u mirnodopskim uslovima bio stacioniran u garnizonu Đakovica/Gjakovë, u kasarni "Devet Jugovića" u

218 Božidar Delić, 11. jul 2005, predmet *Milošević*.

219 Božidar Delić, 21. jun 2005, predmet *Milošević*.

220 Božidar Delić, 11. jul 2005, predmet *Milošević*.

221 Božidar Delić, 11. jul 2005, predmet *Milošević*.

222 Božidar Delić, 7. jul 2005, predmet *Milošević*.

223 Božidar Delić, 11. jul 2005, predmet *Milošević*.

224 <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/301297/Vojska-Generali-prekrsili-kodeks/print>; Pristupljeno dana: 9. juna 2012. godine.

225 Božidar Delić, 11. jul 2005, predmet *Milošević*.

226 Božidar Delić, 29. jun 2005, predmet *Milošević*.

227 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

228 Božidar Delić, 5. jul 2005, predmet *Milošević*.

229 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

230 Nike Peraj, dok. pr. br. P2253 (Izjava svedoka od 9. avgusta 2006. godine), par. 59, 15. avgust 2006. godine, predmet *Milutinović i dr.*

Đakovici/Gjakovë. Vojnu akademiju kopnene vojske završio je 1983. godine. Prvo mesto službovanja mu je bio garnizon Pirot. 1988. godine dobio je premeštaj u Vojnu akademiju kopnene vojske Jugoslavije, gde je obavljao komandirske i nastavničke dužnosti. 1998. godine dobio je premeštaj u garnizon Đakovica/Gjakovë. Obavljao je dužnosti i u garnizonima Medveđa, Leskovac, ponovo u Beogradu i 2002. godine je penzionisan.²³¹ Vuković je predvodio i Borbenu grupu 2.²³²

Zlatko Odak, u Đakovici/Gjakovë je službovao od završetka Vojne akademije kopnene vojske 1986. do 1999. godine. Tokom 1998. godine, i od 20. maja 1999. godine do povlačenja sa Kosova, bio je zamjenik komandanta 2. motorizovanog bataljona i imao je čin potpukovnika. Od oktobra 1998. do 20. maja 1999. godine, bio je komandant Pozadinskog bataljona u 52. artiljerijskoj raketnoj brigadi PVO.²³³

Uroš Nikolić, 1999. godine potpukovnik VJ, komandant 1. motorizovane brigade 549. mtbr.²³⁴ Predvodio i Borbenu grupu 1.²³⁵

Radivoj Paravinja, 1999. godine komandovao Borbenom grupom 3.²³⁶

Zoran Đokić, 1999. godine komandovao Borbenom grupom 6.²³⁷

Sel Janoš, 1998. i 1999. godine oficir VJ u činu kapetan I klase/major, komandir Prve čete 2. motorizovanog bataljona.²³⁸

Slobodan Rangelov, 1999. godine bio je aktivni oficir VJ u činu kapetana prve klase i komandir Druge čete 2. motorizovanog bataljona.²³⁹

Zaim Ajdinović, 1999. godine bio je aktivni oficir VJ u činu kapetana i komandir Treće čete 2. motorizovanog bataljona.²⁴⁰

Feta Elifat, 1998. i 1999. godine oficir Vojske Jugoslavije u činu kapetana I klase, komandir Minobacačke baterije 120 milimetara 2. motorizovanog bataljona.²⁴¹

Milovan Živković, 1998. i 1999. godine oficir VJ u činu kapetana, komandir streljačkog voda, na ispomoći u 2. motorizovanom bataljonu.²⁴²

Pavle Gavrilović, 1999. godine oficir VJ u činu kapetana prve klase i komandant Pozadinskog bataljona.²⁴³

231 Vlatko Vuković, 26. oktobar 2005, predmet *Milošević*.

232 Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

233 Zlatko Odak, 15. novembar 2005, predmet *Milošević*.

234 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

235 Božidar Delić, 5. jul 2005, predmet *Milošević*.

236 Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

237 Božidar Delić, 4. jun 2008, predmet *Suva Reka*.

238 Vlatko Vuković, 26. oktobar 2005, predmet *Milošević*.

239 Vlatko Vuković, 26. oktobar 2005, predmet *Milošević*.

240 Vlatko Vuković, 26. oktobar 2005, predmet *Milošević*.

241 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

242 Božidar Delić, 1. jul 2005, predmet *Milošević*.

243 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

Gligorević, lično ime nepoznato, 1999. godine oficir VJ, zamenik komandanta Pozadinskog bataljona 549. mtbr.²⁴⁴

Dragiša Jaćimović, 1999. godine oficir VJ u činu poručnika, komandir Tehničke čete Pozadinskog bataljona 549. mtbr.²⁴⁵

Rajko Kozlina, 1999. godine podoficir VJ u činu vodnika i komandir voda u Tehničkoj četi Pozadinskog bataljona 549. mtbr.²⁴⁶

Muhamed Fejzić, 1999. godine podoficir VJ u činu starijeg vodnika i komandir voda u 549. mtbr.²⁴⁷

Milan Nedeljković, 1999. godine podoficir VJ u činu vodnika i komandir voda u 549. mtbr.²⁴⁸

Dimjan (ili Demjan) Balan, dobrovoljac iz Rusije u sastavu 549. mtbr.²⁴⁹

244 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

245 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

246 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

247 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

248 K-41, 6. septembar 2002, predmet *Milošević*; K-32, 17. jul 2002, predmet *Milošević*.

249 Dok. pr. br. P3040 (Ocena i mišljenje Božidara Delića o radu Balana Dimjana), predmet *Milutinović i dr.*

Fond za humanitarno pravo